

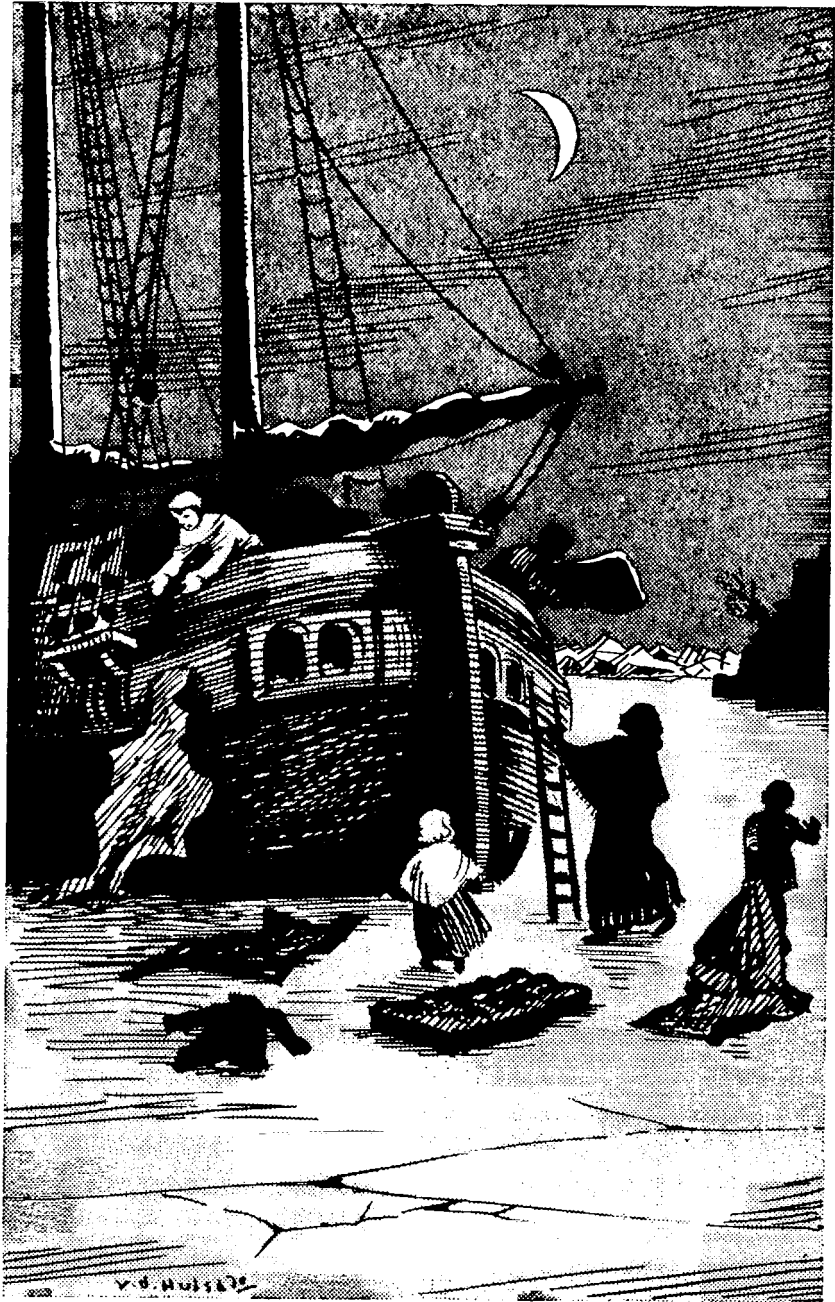
K·NOREL

IN KRUIEND US

G. F. CALLENBACH N.V. NIJKERK

IN KRUIEND IJS

IN KRUIEND IJS

DOOR

K. NOREL

Tekeningen van W. G. van de Hulst Jr

G. F. CALLENBACH N.V. - UITGEVER - NIJKERK

Hoofdstuk I

DE KLEINE STUURMAN

Met z'n drieën speelden ze op het dek: Harm, Geertje en Henk.

Henk was grootmoeder en Harm was de wolf en Geertje was Roodkapje. De roef was haar huis en vóór de mast woonde grootmoeder en het hele dek was bos. Grootmoeder lag te bed op een rol zeil en Roodkapje plukte bloemen op het schoongezwabberde dek en de wolf sloop door het gangboord achter de lieren langs naar grootmoeders huisje. Met een handspaaak klopte hij op de nagelbank. Dat was de deur. Erg luid klonk het niet, dat kloppen op het dikke hout. Je kon het amper horen boven het fluiten van de wind in het want en het breken van de golven voor de boeg, maar grootmoeder had heel goede oren.

„Wie is daar?” vroeg ze.

„Hier komen, jongens!” riep op dat ogenblik vader, die aan het roer stond.

„Ja, vader!” riep Harm prompt terug. Maar het spel was veel te spannend om er ogenblikkelijk mee uit te scheiden en vader kon toch niet bij het roer vandaan om hen te halen.

„Ik ben Roodkapje, grootmoeder,” zei hij met een piepstemmetje.

„Ik heb eieren voor u en een flesje wijn. Moeder zegt, dat zal u gauw beter maken.”

„Trek maar aan het touwtje, dan gaat de deur vanzelf open,” wees grootmoeder de wolf de weg.

Hij trok aan het touwtje en kwam binnen en hij verslond grootmoeder met huid en haar. Je kon geen brokje meer van haar ontdekken. Toen de wolf in grootmoeders bed ging liggen, met haar mutsje op en haar nachtjak aan, klonk alleen van onder het zeil een piepgeluidje. Doch dat ging verloren in het gesnurk van de wolf.

Nu klopte Roodkapje met de handspak op de nagelbank.

„Kinderen, hier komen!” riep vader nog eens van bij het roer.

Geertje keek om. Ze durfde niet best ongehoorzaam zijn. Maar Harm fluisterde van uit zijn zeildoeks bed: „Nog even, Geertje, 't spelletje is zó uit.”

En toen was Geertje weer Roodkapje en riep ze: „Grootmoe! Grootmoe!”

Harm begreep, dat het spelletje wat vlugger aan zijn eind moest komen dan het eigenlijk hoorde. „Trek maar aan het touwtje!” riep hij dadelijk.

Roodkapje trok aan het touwtje, de deur ging open en zij stapte de kamer in.

„Kinderen, kom hier!” riep vader voor de derde keer van het achterschip.

Geertje durfde nu waarlijk niet langer blijven spelen. Maar Harm zei: „Blijf hier!” en Hendrik, half onder het zeil weggekropen omdat hij het mooiste stuk van het spel wou zien, zei ook: „Nog even!” En toen zei Roodkapje, ofschoon iets te gejaagd: „Grootmoeder, wat hebt u grote oren.”

„Dat is om beter te kunnen horen.”

„Grootmoeder, wat hebt u een grote neus.”

„Dat is om beter te kunnen ruiken.”

„Grootmoeder, wat hebt u een grote mond.”

„Dat is. . . .”

Maar vóór de wolf was opgesprongen om Roodkapje op te eten, stak het schip zijn neus in een golf en sprong die golf hoog over de boeg heen en rolde over de plecht en over Harm en Henk

heen en tegen Geertje aan. De jongens haptten naar adem en Geertje rende naar het achterschip om zich te bergen voor een tweede breker.

„Dat komt er van als je niet gehoorzaam bent,” gromde vader tegen Geertje. „Je verdiende loon,” zei hij tegen de jongens, toen die kwamen. „Driemaal heb ik je geroepen. Dit is je straf.”

De kinderen stonden met hangende lipjes voor hun vader. Zij huiverden in hun natte kleren in de kille zeewind.

„Vooruit, omlaag!” zei vader en hij wees naar de roef.

Eer Harm er was, schoof het luikje van de koekoek naar achteren en sprongen de kleine deurtjes open. Moeder wist al wat er aan de hand was en ze was niet zachtzinnig voor haar ondeugend kroost. Een oorveeg kregen ze alle drie en Harm kreeg er twee.

„Jij was de raddraaier; ik zal je leren. . . . Ja, piep maar,” ging ze door toen hij een keel opzette. „Daar word je heus niet minder van.”

Ze zaten alle drie te snikken na de tuchtiging, terwijl moeder schone kleren zocht. Hardhandig trok ze daarna de jongsten de natte kleren uit. Harm moest zichzelf maar redden. „En gauw!” zette moeder hem aan. „Je moet aan het roer. 't Is koffietijd voor vader.” Doch toen hij het trapje wilde opgaan, hield zij hem terug. „Zo niet! 't Wordt koud. Je bonker aan en je bouffante om. En nou vooruit!”

„Westzuidwest,” gaf Bergema zijn zoon als koers op. „Je kunt wel achter die bark aanhouden; die ligt dezelfde koers als wij.”

„Best, vader,” zei Harm en hij nam het roer in handen.

Hij was opeens van het ondeugende en speelse kind de schipperszoon, die weet wat van hem wordt geveerd aan boord. Hij gaf een beetje tegenroer als het schip wat afviel, stuurde wat ruimer wanneer het neiging kreeg om op te loeven en hield voortdurend de bark in het oog, die als een vage vlek op de kim te zien was. Bakboord uit zag hij de duinenrij van Norderney, daarvóór kon hij de vuurtoren van Juist nog onderscheiden. Ze naderden

alweer het vaderland. Na Juist de Oostereems in, als het met het tij goed uitkwam of anders nog om Borkum heen en door de Westereems naar binnen, dan waren ze in Delfzijl.

Hé, waar was nu die bark? Ai, zijn schip was lelijk afgevallen, terwijl hij stond te suffen. Drie streken wel. Harm haalde het touw, waarmee het roer gewend moest worden, door het blok. Zo loefden zij weer op. „De Vrouw Antje” zette de kop nu nog meer in de golven. Slag op slag stond er een hoog gordijn van schuim en water voor de boeg gespannen, dat telkens neerplofte op de plecht.

De dag liep op zijn eind. Het werd schemerig. De bark was moeilijk meer te onderscheiden. Telkens raakte Harm het vage plekje op de kim kwijt. En alleen op het kompas sturen, viel niet mee. Hij vond het ook wel een beetje angstig nu alleen op het dek. De zee veranderde. Straks was het water groen en hadden de golven helderwitte mutsen op. Nu leek het net of een enorme kudde grauwe dieren op het schip aankwam. En toen de schemer nog wat zwaarder werd, kon Harm zich niet ontworstelen aan de dwangvoorstelling, dat die beesten hem bespringen en verscheuren wilden. Het was verbeelding, wist hij. Die donkere dieren met hun grijze koppen, waren golven met schuim er op. Ze doken onder het schip door of ze sprongen tegen de boeg op, maar als ze dat deden, kwamen ze in schuim en druppels uit elkaar geslagen op de plecht neer. Het was mooi varen op een wat bewogen zee, vooral voor hem, die op het schip geboren was en de kwaal van zeeziekte niet kende. Maar toch, maar toch. . . . Kijk, het was net of daar een zeeslang opdook en op het dek wou springen!

En waar was nu de bark? Het schip was verdwenen achter de onafzienbare kudde grauwe ondieren, die op hem afkwam. Hij was nu helemaal alleen op zee, alleen met zeeslangen en zee-meerminnen en woeste draken, opduikend uit de diepte en naar hem grijpend. Harm rilde.

Toen sloeg hij een blik op het kompas. Westzuidwest had vader opgegeven. Door zijn angst had hij vergeten op de koers te letten en voer nu haast pal Zuid. Dat ging recht op de banken aan. Hij sjarde aan de takel van het roer. Hij trok dat hij er van zweette. Maar het hielp niet. Het kompas wees nog steeds Zuid. Hij trok om het leven. En toen loefde het schip eindelijk op. Westzuidwest en nog hoger werd de koers. Goed zo. Zo kon hij weer de hoogte halen. Hij belegde het touw met een halve steek.

Oei, nu ging het zeil killen. Wild sloeg het heen en weer. De kleine stuurman had het schip te scherp aan de wind gebracht. Afvallen moest het! Het roer om! Maar hij had de steek te vast belegd.

Het touw wou niet los. Wild klapperde het zeil en steeds verder draaide de kop. Het schip ging overstag.

„Vader!” kreet Harm vertwijfeld.

Het luikje van de roef vloog achteruit, de deurtjes sprongen open. Vader greep het roer uit de trillende handen van zijn zoon. In een oogwenk had hij het schip weer in de goede koers.

„Ik . . . ik . . . kon het niet helpen, vader!” jammerde Harm, bang voor een standje of straf.

Maar vader dacht er niet aan hem iets te verwijten.

„’t Is mijn schuld, hoor. Ik ben te lang bij moeder blijven plakken. Ga jij maar gauw omlaag.”

Rillend van de geleden angst dook Harm in de roef.

Moeder, Geertje en Hendrik zaten nog te eten. Op zijn noodkreet was vader naar het dek gerend, voordat hij zijn laatste boterham genuttigd had.

Moeders boosheid om zijn ongehoorzaamheid van straks was nu geheel voorbij. Ze hielp hem uit zijn bonker. Ze zei tot Hendrik, dat die zijn plaatsje ruimen moest voor Harm, omdat hij bij de kachel zitten moest. Ze schonk een kop gloeiende koffie voor hem in.

Met z’n vieren zaten ze aan de smalle tafel in de kleine roef. De

petroleumlamp hing aan de zolder en vulde het roefje met haar gouden licht. De glimmend gewreven, bruingeverfde wanden glansden in dat lamplicht; de koperen knoppen van het fornuis leken zelf wel lampjes. Een stenen hondje, een katje, een koetje en een paardje keken uit de vensterbankjes het roefje in. Harm at en dronk, maar hij zag nog steeds het grote leger grauwe monsters, dat op het schip aanrukte. En hij was bang.

„Ben je zo koud?” vroeg moeder.

„Nee. . . . nee,” ontkende Harm. „Waarom vraagt u dat?”

„Je zit te rillen als een espenblad. Heb je wel droge voeten?”

„Ja, maar. . . .”

„Wat maar?” vroeg moeder.

„Niks!” Hij wou het vast niet zeggen, waar Geertje en Hendrik bij waren. Zij zouden hem uitlachen. Hij liet zich niet uitlachen.

„Nee niks!” herhaalde hij.

„Jij bent een rare jongen,” was het oordeel van zijn moeder.

Na het eten bracht moeder de kinderen naar bed. Die bedden waren niet ver weg. De gladgewreven, bruingeverfde wanden van het roefje draaiden open. Daar waren kooien. In een er van ging Geertje, in een andere Harm en Hendrik samen.

„Gauw slapen gaan,” zei moeder. „Als het een beetje meeloopt, word je morgenochtend wakker in Delfzijl.”

Harm lag tegen de scheepswand aan. Daarachter kon hij het water horen ruisen. Daar holde nu die kudde grauwe dieren. Hij was nu toch niet bang meer. In de roef was alles zo eigen en vertrouwd. En in de kooi was het zo lekker warm. En vader stond aan het roer. En nog een andere Vader stond ook aan het roer. Hij legde zijn hoofd op het kussen en trok de dekens hoog op. Het schip schommelde en Harm schommelde mee. Al schommelend viel hij in slaap.

Hoofdstuk II

IN STAD

Vier dagen na de aankomst in Delfzijl was „De Vrouw Antje” leeg en op het kantoor van Wagenborgen was vader meegedeeld, dat hij in Groningen kon laden voor Danzig. Dus zouden ze met een leeg schip naar de stad gaan. Op de morgen, nadat ze leeg gekomen waren, keek vader de lucht aan. De wind zat in het Westen. Als je Oostenwind moest hebben, zat hij altijd in het Westen. Op Oostenwind te wachten als hij West was, was geen doen. Dan kon je wachten tot je een ons woog. Dus zou het slepen worden. Vader hield niet van slepen, want dat kostte geld. Maar wachten kostte ook geld. Dan werd er wel verteerd, maar niet verdiend. En als je eerst wachtte en daarna toch nog slepen liet, kostte het dubbel. Vader ging de kaai op om te zien of er meer schepen waren voor de stad. Hij vond nog een geladen galjoot en een lege kof en dan nog een binnenschip, dat naar Leeuwarden moest en dus tot Groningen met deze sleep mee kon. Dat was een aardig vrachtje voor twee paarden.

Naar het begin van het Eemskanaal werd het schip geboomd. De knechten, Louw en Hommo, en vader hanteerden de lange vaarbomen en Harm hield het roer. De sleep was gauw gevormd. „De Vrouw Antje” kwam vooraan.

Om de sleep op gang te brengen, boomden Louw en Hommo mee en zo deden ze ook op de andere schepen. Maar toen er eenmaal gang in zat, hoefden de paarden zich niet langer schrap te

zetten en hadden ze geen hulp meer nodig. Ze stapten rustig verder. De jagers zaten dwars op hun brede ruggen, de benen bungelend aan één kant. Soms floten ze, soms zaten ze te knikbollen. Zo trok de sleep langzaam door Groningerland. De gouden tarwe stond te rijpen in de zon; het aardappelloof, het gras en het bietenblad vertoonden alle tinten groen. De grote boerderijen stonden als kastelen in het wijde land.

Omstreeks de middag wisselden de paarden. Dat was op de helft van de afstand van de haven naar de stad. En kort daarop ontdekte Harm de Martinitoren, nadat hij er een hele poos naar uitgekeken had. Op een vorige reis had hij op de wisselplaats de toren al duidelijk kunnen zien. Nu was het niet zo helder. Heel flauw kon hij een donker streepje onderscheiden op de grijze kim.

Allengs groeide de toren. En eindelijk — maar dat was veel later — kon je ook andere torens zien naast de Martini en hoge huizen, en bij het naderen van de stad werd het drukker op het water en kwam er meer verkeer op de weg langs het kanaal. Toen kwamen ze langs tichelwerken en panfabrieken, en langs pakhuizen aan de oever van het kanaal. De huizen stonden dicht bij elkaar. Tenslotte werden het straten. En eindelijk waren ze in de stad. Maar toen was het al avond.

Dit was de stad, waar Harm was geboren en zijn broertje en zijn zusje ook en zijn vader en zijn moeder en hun beider ouders ook. Ze hadden allemaal hun hele leven op het schip geleefd, maar geboren worden en trouwen dat gebeurde in de stad, en sterven ook, tenzij dat ze verdronken.

Grootvader Bergema woonde, sinds hij zijn schip aan vader had overgedaan, op de Noorderhaven. In de Noorderhaven lagen de zeeschepen doorgaans. Daar zouden zij ook ligplaats kiezen. Maar dat zou morgenochtend zijn, want toen de jaagpaarden stil hielden, was het al donker en konden ze niet meer door de bruggen.

De volgende morgen kroop „De Vrouw Antje” de Noorderhaven in. Het ging heel langzaam. Met bomen schoot je nooit hard op. Grootvader Bergema stond op de kade toen ze meerden. Uit de kamer vandaan had hij zijn oude schip al gezien en ogenblikkelijk herkend. „Hoe is ’t geweest?” riep hij over het water.

„Een goeie reis gehad,” zei vader.

„En wat zal ’t wezen?”

„Dakpannen voor Danzig.”

„Wanneer ga je laden?”

„Volgende week. Eerst een beetje kalefateren.”

Grootvader wreef in zijn handen. Harm wist wel wat dat betekende. Grootvader vond het altijd fijn als zij een dag of wat in Groningen bleven liggen. En Harm vond dat ook fijn.

„Komen jullie straks een bakje koffie halen?” vroeg grootvader.

„Zodra er tijd voor is,” beloofde vader.

De kinderen hadden eerder tijd dan de ouders. Ze lagen nog niet vast, of Harm was al aan de wal. Hij hielp eerst Hommo met het vastmaken van het schip en met het leggen van de loopplank en daarna hielp hij Geertje aan wal. Hendrik was een jongen, die moest zichzelf maar redden. Met z’n drieën stapten ze daarna naar het huis van grootvader en grootmoeder.

Dat huis was kolossaal groot in Harm z’n ogen. De kamer was wel zes keer zo groot als hun roef en behalve die kamer, waren er een gang, een keuken en boven ook nog kamers. En als het je in huis te nauw werd, was er nog een tuin. Onbegrijpelijk groot en ruim was alles aan de wal. Aan boord had je alleen de roef, die kamer en keuken tegelijk was, waarin je eten en drinken en slapen moest, en waarin de kinderen ook moesten spelen, als het geen weer was om aan dek te zijn en de knechts geen wacht hadden en dus in het vooronder sliepen.

Grootmoeder wachtte hen al op achter de grote tinnen koffiekkan met het kraantje. En naast grootmoeder stond het trommeltje met suikerklonten. Grootmoeder had de kap op. Het goud van het

oorijzer blonk door de witte kant van de muts, die over de kap gespannen was en van achter stijf gestreken pijpen had.

„Een klontje, kinderen?” vroeg grootmoeder, zoals ze altijd vroeg wanneer zij kwamen.

„Alsjeblieft, grootmoeder.” En uit het open trommeltje zochten ze de grootste klonten uit. Hun mondjes konden die dikke, gladde en harde suikerklonten amper bergen. Hun wangen stulpten uit, zoals Louws wangen wanneer hij een verse pruim genomen had uit zijn tabaksdoos. Ze konden haast niet praten met zo'n mond vol.

Daar kwamen vader en moeder ook al. Ze waren allebe zo uit hun werk weggelopen. Vader had haastig een andere broek en jas aangetrokken en moeder een andere jurk. Straks kwam het werk wel weer. Eerst moesten ze naar grootmoeder.

Nu ging grootmoeder koffie schenken. Daar stonden de kinderen op de neus bij: Harm en Geertje met hun ellebogen op de tafel; Hendrik met zijn knieën op de stoel. In een kopje deed ze een suikerklont en daarna ging het kopje onder het kraantje. Geertje mocht het kraantje draaien. Een donkerbruine straa' stroomde op de klont, die een fijn knisterend geluidje maakte.

„Moet Harm ook een bakje?” vroeg grootvader.

„Alstubl. . . .” begon Harm.

Doch grootmoeder sneed het af. „Och man, wa' zeur je, koffie voor dat kind? Geen sprake van. Kinderen krijgen groen haar als ze koffie drinken.”

Harm werd rood. Hij wilde tegenspreken, maar zijn moeder trapte hem onder de tafel zachtjes op de tenen. „Houd je mond!” wilde ze daarmee zeggen.

Goed, Harmen hield zijn mond als moeder dat wilde. Maar hij was kwaad. Wat dacht grootmoeder wel, dat hij altijd een klein kind bleef? Hij was al twaalf. Van moeder kreeg hij altijd koffie en zijn haar was helemaal niet groen geworden. Het was net zo wit gebleven als het altijd was geweest.

Een groot glas limonade, dat grootmoeder voor hem inschonk, met een koekje er bij deed Harm's boosheid zakken.

Nadat het wonder van de kraantjeskoffiekan vertoond was, gingen de kinderen de trap op naar de zolder. Harm wist precies waar het speelgoed stond. Hij gaf aan Geertje een pop en een stel poppekleertjes. Hij haalde ook een houten paard en een wagentje voor de dag en spande dat paard voor de wagen; hoofdstel, tuig, leidses, alles was aanwezig. Harm had daar heel vaak mee gespeeld, altijd wanneer ze in Groningen waren. Maar hij had deze keer niet zo veel plezier in het spel als vroeger. Hij vond het kinderahtig. Hendrik wou er graag mee spelen. Wel, laat hem.

Harm zocht in de rommelkist of hij iets kon vinden, dat beter van zijn gading was. Ha, een boog en pijlen! De pees was slap geworden. Hij spande hem en schoot. De zolder was te klein voor schieten. Hij ging er mee naar buiten, naar de tuin. Daar schoot hij op een loom. Raak! Nu ja, dat was gemakkelijk. Hij mikte op de schoorsteen van grootvaders huis. Ook raak! Hij schoot op de post van een hek en op de paal van de waslijn. Hij kon goed schieten, merkte hij. Maar het verveelde hem te mikken op die dooie dingen. Was er niet wat anders, waarop hij schieten kon?

Hij probeerde het op vogels, die in de kruin van de pereboom zaten. Maar die vlogen weg als de pijl door de bladeren snorde, ver voordat hij hen had bereikt. Ah, daar zag hij een fijn doel. Op het schuurtje van de bureu. Het was vrij ver. Zou hij het wel kunnen raken?

Harm legde een pijl op de boog. Hij trok de pees vèr uit. Z'n handen trilden een beetje van de inspanning en het puntje van zijn tong kwam door z'n stijf opeengeknepen lippen gluren. Zijn linkeroog was dicht; het rechter loerde langs de pijl naar het doel. Zoals hij nu, zo hadden vroeger de Saksers op evers en wolven gejaagd in de Ommelanden. Hij schoot!

„Miauw!!” jankte de kat, die opvloog uit haar dutje en met een

opgetrokken poot al jankend door de tuin der buren naar de keuken rende.

Hein glorieerde. Was hij een schutter!

Doch plotseling bestierf de lach op zijn gelaat.

Buurvrouw kwam haar keuken uit, haar poesje op de arm.

„Dierenbeul!” schold ze. „Lelijke kwajongen!”

Harm stond perplex.

De vrouw kwam dreigend op hem af.

„Ik.... ik.... heb....” hakkelde Harm.

„O, je wou zeker zeggen, dat je het niet gedaan had, hè! Met m'n eigen ogen heb ik het gezien. Jij....”

Grootvader kwam op het lawaai af. Aanstonds begon de vrouw tegen hem. „Die aap van een jongen! Mijn kat heeft ie ge-

schoten. Kijk eens, het arme dier. Allemaal bloed. Het beestje gaat vast dood. Die rekel! 'k Zal hem!" Weer wilde ze Harm te lijf gaan.

„Ik. . . . ik. . . .” hakkelde die weer, zich nu verschuilend achter grootvader.

„Nou wil die rekel zeggen, dat ie 't niet gedaan heeft. Hij heeft het moordtuig in z'n vingers.”

„Naar binnen, Harm!” gebood zijn grootvader. „Een schande dat je dat gedaan hebt! Ik zal zorgen dat het nooit weer gebeurt, buurvrouw,” beloofde hij aan de verbolgen vrouw.

In de kamer kreeg Harm de wind van voren van grootvader en grootmoeder en van zijn ouders nog een beetje erger. Hij moest voor straf stil zitten in een hoek.

Daar zat hij te pruilen en te peinzen. Waarom mocht hij niet op een kat schieten met pijl en boog, en zijn vader wel met het geweer op eenden, hazen en konijnen?

De grote mensen praatten nu weer over andere dingen. Ze lachten ook. Ze waren dus niet boos meer. Maar hij moest blijven zitten in een hoek.

Harm zat naast het penantkastje. Op dat kastje lag een fles in een houten rekje. Een viermast schip was binnen in die fles. Grootvader had dat schip gemaakt, wist hij. Het was helemaal compleet mer masten en stengen, met boegspriet en schegbeeld, met grootzeilen, marszeilen en bramzeilen, met fok en eerste en tweede kluiver, en er ontbrak geen draadje aan het tuig. Harm kon van zijn leven niet begrijpen hoe grootvader dat ooit allemaal door de nauwe hals in de fles had kunnen brengen. Er stonden ook beeldjes op het kastje. Mannen en vrouwen, vogels en dieren. Die had grootvader allemaal uit Italië meegebracht. Er hingen platen aan de wand. Harm kon niet lezen wat er onder stond. Ze hingen nogal hoog en het was een beetje schemerig hier achter in de kamer. Maar hij zag zó wel wat de platen voorstelden. Dit was Stockholm en dat Kopenhagen, en ginder hing het oude slot van

Kalmar. In al die steden was hij geweest. En daarboven hing een tekst: Lankmoedig is de Heer en zeer genadig. Ja, dat zou wel zo wezen. De Here was genadig. Maar de grote mensen niet. Wat ging die vrouw te keer over die kat, en hoe hadden ze hem hier de mantel uitgeveegd. Zijn oor gloeide nog van de oorvijg, die hij had gekregen. En nu zat hij hier maar in de hoek en mocht er niet uitkomen. De Here was genadig, maar de mensen niet. Vader en moeder niet en grootvader en grootmoeder ook niet.

Die avond was Harm weer bij grootvader en grootmoeder. Geertje en Hendrik waren al naar kooi. Louw had de wacht aan boord en hield meteen een oogje op de kinderen. Harm mocht met vader en moeder mee, omdat hij al zo groot was. Nu hoefde hij niet in een hoek te zitten; hij kreeg zowaar een kopje koffie van grootmoeder. Ze was dus nu niet meer bang, dat hij er groen haar van zou krijgen. „Je wordt al zo groot,” zei ze er bij. En toen zag grootvader hem opeens inplaats van voor een kind voor een groot mens aan, want hij vroeg of Harm soms ook een sigaar opsteken wilde.

„Man, wat haal je uit,” kwam daarbij grootmoe tussenbeide. „Wil je het kind ziek maken?” En zij hield hem het trommeltje met suikerklontjes voor. Hij stopte het allergrootste in zijn mond. Vader en grootvader rookten allebei een Duitse pijp met een lang, slap roer en een wit porseleinen kop met gekleurde plaatjes er op. Moeder en grootmoeder breiden ieder aan een borstrok.

Harm had het fijn gevonden dat hij mee mocht, terwijl Geertje en Hendrik te kooi moesten. Hij had er om gebedeld. Maar nu viel het hem niet mee. De grote mensen praatten over dingen, die hij niet begreep. Naar de zolder of naar de tuin kon hij niet gaan nu het donker was. Hij draaide op zijn stoel en zei tegen moeder, dat hij weg wou.

Zijn moeder noemde hem een zeurpot. „Eerst wou je mee en nu weer weg. Je wacht je tijd maar af, hoor.”

Harm zat te pruilen.

Toen vroeg grootmoeder of hij platen wilde zien. Dat wou hij graag als grootmoe platen had.

„O, heel mooie. Maar ben je er voorzichtig mee?”

Dat beloofde hij.

Grootmoeder nam een heel groot boek, in dikke leren band gebonden en met koperen sloten vastgemaakt, van een lezenaar en legde dat voorzichtig op de grond. „Hier, zó valt het licht er op. Zo kun je de platen wel bekijken. Maar voorzichtig, hoor.”

Het was een Statenbijbel met mooie oude platen.

Harm ging er bij op zijn knieën liggen en bekeek plaat voor plaat. Hij kende ze van vaders bijbellezen. Daar waren Adam en Eva in het paradijs, en daar Noach bij de ark. En dat was Abraham's offer . . . Hij huiverde toen hij het mes zag boven de keel van Izak. Maar de engel vloog reeds toe om Abraham's arm te grijpen.

Hij bladerde steeds verder. Prachtige platen waren het. Van het praten van de grote mensen hoorde hij niets meer. Hij was verslonden door de platen.

„Harm,” riep zijn vader hem. „Wij moeten naar boord.”

„Och,” zuchtte Harm. Hij was nog lang niet op de helft.

„Je mag weerkomen, Harm,” troostte grootmoeder hem. „Dan kun je de andere platen zien.”

„Mag ik morgenavond komen, grootmoe?”

„Dan ben ik helemaal alleen thuis.”

Dat vond Harm heel niet erg. Als hij die mooie platen zien mocht, was het niet nodig dat er anderen waren. Hij zou komen.

De volgende avond was Harm er weer. Hij tilde nu zelf de bijbel van de lezenaar, legde hem op de vloer en ging er languit bij liggen. De platen van gister had hij allemaal herkend. Jacob en Ezau, Jozef en zijn broers, Jozef in Egypte, Mozes, Gideon, Simson, Saul, David, Salomo . . . hij kende al die geschiedenissen en hij zag dadelijk wat de platen voorstelden. Maar nu kwa-

men er platen die hij niet thuis kon brengen en wat er onder stond kon hij heel moeilijk lezen. Dat waren zulke rare letters, heel anders dan in de boekjes waaruit hij lezen had geleerd.

Er was een man, staande op een berg en daarbij een engel, die vuur in de hand had en dat bracht naar de lippen van die man.

„Wat is dat, grootmoe?” vroeg Harm.

„Jesaja,” zei zij, „wie de mond geopend wordt.”

Harm haalde de schouders op. Daar had hij nooit van gehoord.

Op een andere plaat was een man met boeien om de polsen, een gevangene dus, maar het was Jozef niet.

„Dat is Jeremia in het gevangenhuis,” vertelde grootmoeder.

Weer haalde Harm de schouders op.

Nog was er een man, die op een ezel reed in het donker bij een muur.

„Dat is Nehemia bij de muur van Jeruzalem,” lichte grootmoeder toe.

Ja, daarvan meende Harm wel iets gehoord te hebben, maar er waren in dit deel van de bijbel toch verscheiden platen, die hem vreemd voorkwamen.

Verderop waren echter allemaal platen, die hij onmiddellijk herkende. De herders in het veld, de Here Jezus in de stal, de wijzen uit het Oosten, heel veel platen over het leven van de Heiland. Prachtig waren die. Eindelijk kwam hij bij een plaat over de kruisiging. Daar keek hij lang naar. Die plaat was heel mooi en tegelijk heel naar. Je kon zien dat de Here Jezus hevig pijn leed en tegelijk was zijn gelaat zo vriendelijk en zacht.

Het was stil in de kamer. De oude hangklok tikte langzaam en grootmoeders breinaalden tikkelden vlug en Harm raakte niet uitgekeken aan de plaat van de kruisiging.

„Leg de bijbel eens op tafel, Harm,” zei grootmoeder.

Harm stond op. Om de bijbel op te tillen moest hij hem eerst sluiten. Zo was het nog een hele vracht.

„Nu opendoen bij dezelfde plaat, Harm.”

Hij zocht de plaat der kruisiging weer op en beiden keken ze er naar. Harm zag de spijkers, gedreven door de handen en de voeten. „Wat moet dat een vreselijke pijn zijn geweest,” zei hij.

„Ja, en dat voor mij en jou, Harm,” zei grootmoeder.

„Voor u en mij? Die pijn?” Harm schrok er van.

„Weet je niet, dat de Here Jezus voor òns is gestorven?”

Harm knikte vaag. Moeder had hem wel eens verteld, dat de Here Jezus voor zondaren gestorven was. Voor ons, had ze gezegd. En vader sprak in zijn gebed altijd over „het zoenverdienend lijden en sterven van de Here Jezus Christus”. Wat dat betekende had Harm nooit goed begrepen; nu grootmoeder dit zei, zou het zoiets wel zijn geweest. Maar dat de Here Jezus voor hem, Harm Bergema, die spijkers door zijn handen en zijn voeten had gekregen en aan dat kruis was opgehangen en dood gegaan, daar kon hij niet bij.

„Waarom voor mij?” vroeg hij.

„Omdat jij kwaad gedaan hebt tegen God, zóveel kwaad, dat God jou daarvoor straffen moest. En nu heeft de Here Jezus die straf van jou gedragen.”

„Aan 't kruis?” vroeg Harm ontsteld.

„Ja, aan het kruis.”

Harm keek nog eens naar de plaat. Ze was nu nog vreselijker en ook nog mooier. Er liep een rilling langs zijn rug. Maar er kwam ook een zekere twijfel bij hem op. Had hij nu zoveel uitgehaald dat hij eigenlijk spijkers door zijn handen en zijn voeten had moeten hebben en opgehangen worden aan zo'n kruis?

Het was of grootmoeder zijn gedachten ried. „Weet jij wel dat je veel verkeerd doet, Harm?” vroeg zij.

Harm dacht na. En toen schoten hem een heleboel lelijke dingen te binnen. Gister had hij op die kat geschoten — vanmiddag was het dier gestorven, had grootmoeder hem verteld — en daarmee had hij buurvrouw veel verdriet gedaan. En hoe vaak was hij niet dwars en ongehoorzaam geweest als vader hem wat opdroeg en

moeder hem wat vroeg. En hij had ook wel gevloekt.

„Wij doen het allemaal verkeerd,” zei grootmoeder. „Ik net zo goed als jij.”

„U?” Dat kon Harm niet begrijpen. Die lieve, goede, beste grootmoeder, had die het ook zo verknoeid? Nu ja, dat van het groene haar, dat je van koffie krijgen zou, dat was een jokkentje geweest, maar zou de Here kwaad zijn om zo’n grapje?

„God is zo heilig en zo zuiver,” zei grootmoeder. „Als jij een vlek maakt op je pilo broek, daar zie je niets van, maar als diezelfde vlek op je moeders schone laken komt, dan is het zwart. Zo is het ook bij God. Dingen die wij zo erg niet vinden, omdat wij zelf vuil zijn, die zijn voor God als een zwarte vlek op het witte laken. Wij kunnen die vlekken er niet uit krijgen. Jezus wel. Die heeft ze weggewassen; ook jouw vuile vlekken, Harm, door zijn bloed.” Harm knikte. Hij begreep het nog niet helemaal. Met grote eerbied keek hij naar de plaat.

„Je moet eens omslaan, Harm,” zei grootmoeder.

Hij deed het. Er kwam een plaat van de opstanding. Daar was niets vreselijks aan. Er was geen lijden meer. De Christus straalde daar. Als overwinnaar steeg Hij uit het graf.

„Toen was Hij klaar met het werk voor jou en mij, Harm,” zei grootmoeder.

Harm knikte en bladerde nog verder. Er kwam een plaat van de hemelvaart.

„En toen is hij heengegaan om voor ons een plaats klaar te maken daarboven,” zei grootmoeder. „Mijn plaats is al klaar en ik hoop van de jouwe ook, Harm.”

Harm stond dicht bij zijn grootmoeder. Zij had haar hand op zijn hoofd gelegd. Hij had nu helemaal geen behoefte om zich groot voor te doen. Hij was een kleine jongen, een slechte jongen ook. Hij was zeer schuldig. Maar hij was veilig bij grootmoeder en nog veel veiliger bij de Here Jezus.

Toen hij die avond knielde voor zijn kooi, bad hij iets anders dan zijn gewone avondgebed. „Ik dank U, Here Jezus,” zei hij nu, „dat U dit allemaal voor mij gedaan hebt. Ik kon het nooit. Ik wil zo graag Uw kind zijn. Help Gij mij om te doen wat Gij graag wilt.”

Hoofdstuk III

NAAR ZEE

„De Vrouw Antje” lag langer in Groningen dan Bergema gedacht had. Bij het kalefateren was een klein lek onder de waterlijn ontdekt en daarom moest het schip op de helling. Toen het droog stond, ontdekte de hellingbaas nog een paar slechte planken. Als het een binnenschip was, kon het nog wel wat varen met die planken, maar voor een zeeschip ging dat niet. Zo duurde het langer dan verwacht was en daarna was de beurt voorbij voor de lading, in Delfzijl besproken. Doch over een week zou er een nieuw vrachtje zijn voor Denemarken. Het werd een lange week, het duurde namelijk twaalf dagen voor ze konden laden en toen schoot het met dat laden niet hard op. Doch eindelijk waren dan de luiken dicht. Ze zouden varen. Maar de wind was Oost. Schipper Bergema stond weer voor de keus: jagen of wachten.

Hij verkoos ditmaal te wachten. Op Westenwind kun je beter wachten dan op Oostenwind en daarbij kwam, dat het in Groningen goed liggen was. Noch hij noch een van de anderen aan boord hadden zich een dag verveeld onder al het uitstel dat de nieuwe reis moest lijden. Welke Groninger zou zich trouwens ooit in de stad vervelen?

Doch toen de wind Oost bleef, drie, vier dagen, begon het Bergema toch in te branden. Op de vijfde dag kwam een jager aan boord om te vragen of hij het schip mocht slepen en de schipper

was van zins om ja te zeggen, maar zijn vrouw zei: „Man, het is Zaterdag. We kunnen de Zondag toch beter hier liggen dan in Delfzijl.” En toen stuurde Bergema de jager weg.

Op Zondagmorgen was het Westenwind; een lekker briesje stond er. Voor die bries zouden ze bij de middag in Delfzijl en 's avonds nog in zee kunnen zijn, want ze zouden volop kunnen profiteren van het getij. Doch op Zondag was het uitgesloten dat ze voeren. Inplaats van onder zeil gingen ze eerst naar de kerk en daarna bij grootvader en grootmoeder op de koffie. 's Zondags-avonds namen ze afscheid van de familie, want 's Maandags-morgens, zodra het licht was, zouden ze vertrekken.

De wind was Maandagmorgen Oost.

„Dan gaan we jagen,” zei Bergema, die nu geen uur meer wou verliezen.

Doch er was geen enkele jager in de stad op dat moment. Pas tegen de avond zouden er paarden beschikbaar zijn. Dus was het weer wachten, maar nu was er niet een die nog werd aange-trokken door de stad. Zelfs Harm wilde niet meer de wal op.

Die Dinsdagmorgen voeren ze, en niet eens achter paarden. Ze zeilden, want de wind was West geworden. Recht voor de wind voeren ze. Het grootzeil stond breed uit en de fok stond bak. Harm vond, dat het schip zo veel had van een zwaan, die kwaad was en zijn vleugels opgezet had. Zo voor de wind was het heel rustig varen. Als je op zee recht voor de wind zeilde, leek het wel of je stil lag. Hier in het kanaal kon je zien, dat er wel schot in het schip zat bij zeilen voor de wind. Het land gleed snel aan hen voorbij. Maar Harm hield er meer van om bij de wind te zeilen. Dan voelde je de wind zo lekker blazen en scheerde het schip scherp over het water; dan buisde het bij de boeg en kolkte het bij het hek; dan had je werk aan het roer. Nu dreef je zo maar voor de wind weg.

Het was een beetje herfstig geworden in de tijd, die ze in Gro-ningen gesleten hadden. De tarwe was al van het land. Er werd

nu vlas getrokken en hier en daar werden de aardappelen al geroid. Maar het was nog lekker warm weer. Vader stond in zijn boezeroentje aan het roer. Louw was zo warm, dat hij zijn trui had uitgetrokken. In zijn hemd stond hij te teren.

's Middags gleed het land niet meer zo vlug als 's morgens langs het schip. De vleugels van de zwaan stonden minder bol. De golfjes, die de hele morgen hadden meegelopen met het schip, waren klein en moe geworden. Tenslotte rimpelde de spiegel van het kanaal maar amper meer. De wind flauwde af. Na een poos vielen de zeilen zelfs slap neer en toen was er geen stuur meer in het schip te houden, omdat het alle vaart verloren had. 't Was blak.

Een jager was niet in de buurt en Bergema verkoos ook niet om nog eens weer te wachten. „Aan de lijn, jongens,” zei hij tegen Louw en Hommo.

De beide knechts liepen in het haam en trokken aan een lijn. Het ging niet half zo vlug als met een paard. Voetje voor voetje trokken ze, met hun volle gewicht in het tuig hangend. Tegen dat de zon onderging, was Delfzijl in het zicht, maar het zou in het tempo dat ze nu hadden nog heel lang duren eer ze in de haven waren. En Bergema wilde daar die avond toch nog zijn, om de volgende ochtend met de eb de Eems te kunnen afzakken.

Daarom ging de schipper zelf ook trekken, eerst om de knechts beurt voor beurt gelegenheid te geven om te eten en wat uit te rusten en later als derde man. Toen werd de pas wat vlugger.

Harm stond aan het roer, terwijl zijn vader met de knechts op het jaagpad liep. Hij moest het schip in het midden van het kanaal houden. Dat ging gemakkelijk. Een beetje tegenroer geven tegen het trekken van de mannen was alles wat hij had te doen. Alleen bij het passeren van een tegenligger was het oppassen. Dat andere schip moest ruimte hebben en hun schip moest toch flink uit de wal blijven om niet vast te lopen op een rietpol bij de oever.

Toen het schemeren ging, kwamen er nevels aandrijven over het

land. 't Was net, vond Harm, of reuzen-vrouwen in wijde, grijze mantels aan kwamen zweven. 't Was of het spoken waren met lange grijparmen, die een kleine jongen zochten, eenzaam aan het roer. Toen het nog donkerder werd, meende Harm ook schimmen te zien op het water. Ze stonden roerloos aan de kant van het kanaal.

Het was allemaal verbeelding, wist Harm best. Die spoken met de lange armen waren herfstnevels en die schimmen aan de oever was hoog opgeschoten riet. Spoken en schimmen bestonden niet en een jongen, die geloofde, dat de Here Jezus alle geesten overwonnen had, hoefde nergens bang voor te zijn. Maar Harm huiverde toch.

Och, dat was een rilling van kou. Het werd kil op het water, sinds de zon weg was en de nevels kwamen. Van kou was het en niet van angst. Harm wilde niet bang zijn. Dapper en flink wou hij wezen. Scherp tuurde hij in het groeiend donker naar de oevers van het kanaal om het schip goed in het midden van het vaarwater te houden.

Wat was daar op de rechteroever? Het had een leeuwenkop en slag tanden. Een monster was het, hoog op de poten. Nu kromde het zich voor de sprong. Zijn ogen loerden. Het zou hem zó bespringen.

Met een kreet van schrik liet Harm het roer los en kroop achter de roef.

„Hei, Harm!” riep vader van de wal.

„Ik . . . ik durf niet,” jammerde Harm.

Moeder kwam uit de roef. Zij en Harm grepen tegelijk het roer. Nu durfde hij weer wel. Maar het was te laat. Het schip liep met de kop in het riet. Het riet kraakte. Het schip scheen te zuchten. Toen zat het vast.

Daar zaten ze. Een vrouw en een kind konden het zware schip nooit vlot krijgen. En de mannen waren aan de wal. Ze konden

geen hand uitsteken om te helpen, zolang ze niet aan boord waren.

„Wat ben je toch een uilskuiken,” mopperde vader op Harm. Hij zei geen woord terug. Hij beefde, was koud tot in het merg, en voelde zich ellendig.

„Breng de boot hier!” gebod zijn vader.

In het donker kon Harm het touw, waarmee de boot aan het achterschip bevestigd was, niet loskrijgen. Zijn moeder hielp hem. Toen lukte het vrij gauw. Ze gaf hem een hand om hem te laten zakken in de boot. Daarbij voelde zij, dat zijn hand beefde. „Wees maar niet bang voor vader, Harm,” troostte ze. „Hij meent het zo kwaad niet.”

Maar de angst voor vader was het ergste niet. Die was er wel bijgekomen en had het erger gemaakt, maar het monster met de slagstanden en de leeuwenkop was heel veel vreselijker. En dat monster stond nog altijd op de wal. Daar moest hij nu op af, alleen in de boot. Toen hij een paar slagen had geroeid en los was van het schip, zag hij het monster weer. Het rekte zich nu voor de sprong. Het scheen, dat het zich aanstonds op hem stortten zou. Harm roeide haastig weg om het te ontvluchten.

„Uilskuiken! Hier moet je zijn!” riep vader.

Zijn stem kwam uit de richting van het beest. Daar moest hij nu dus heen. Het hart bonsde hem in de keel, zijn tanden klapperden. Hij wilde er niet aan denken wat hem overkomen zou. Met vaart roeide hij op. De boot bonsde tegen de wal, en van de schok tuimelde hij haast achterover.

„Pff. . . . wat een zeeman!” spotte Hommo.

„Houd jij je praatjes voor je,” bestrafte de schipper zijn knecht. Hij trok, nadat hij in de boot gestapt was, Harm naast zich op de achterbank, terwijl Louw roeide, en sloeg zijn arm om zijn jongen heen. Zijn grote warme hand sloot om Harm's koude.

Toen was Harm opeens niet bang en ongelukkig meer. Zijn vader was niet boos op hem, zoals hij had gedacht. En er was ook

geen monster, dat hem wou bespringen; geen spoken en geen schimmen waren er. Waar straks dat ondiep zat, daar stonden nu een paar wilgen. Knotwilgen waren het met dikke knoppen en lange twijgen, knoestig en wild. Kwam dat nu alleen doordat hij zo veilig tegen vader leunde, dat het ondiep een boom geworden was en de spoken nevelslierten?

„De kinderen naar kooi,” zei moeder, toen de mannen bezig waren het schip vlot te brengen. „Ja, jij ook, Harm. Het is jouw bedtijd ook.”

Harm sputterde niet tegen. Hij was opeens erg moe en hij wilde wel graag in de veilige beslotenheid van de roef blijven. Hij kleedde zich uit en toen de mannen weer van boord gingen om in het haam te lopen, stond moeder aan het roer en lag Harm in zijn kooi.

Hij hoorde de stage stappen van de mannen op het jaagpad en het bobbelen van het water tegen de boeg, en soms ook moeders stap op het dek. Toen schaamde Harm zich over zijn vreesachtigheid. Hij had zich bang laten maken door de nevel en door een paar knotwilgen. Hij had zijn werk verknoeid. Een oponthoud van langer dan een uur had hij het schip bezorgd. En ondanks dat hij het zo verknoeid had, was vader zo goed voor hem geweest. Inplaats van hem te straffen, had hij zijn arm om hem heen geslagen. Zo deed vader met zijn bange zoon. En hoe deed de Here Jezus met zijn dwarse kinderen? Hij kende de geschiedenis van de verloren zoon. Toen vader die voorlas uit de bijbel, had hij er bij verteld, dat de Here met nog meer liefde dan die vader zondaren ontving, die hem vergeving vroegen. Harm vouwde de handen en prevelde wat. Het waren wonderlijke zinnen, ze hingen als los zand aan elkaar. Een mens zou ze vast niet begrijpen. Maar de Here begreep je wel, al zei je het ook raar. Het kwam hierop neer, dat hij vergeving vroeg voor al zijn streken en al zijn geknoei. En daarna draaide hij zijn hoofd om en sliep in.

Hoofdstuk IV

EEN VIS OP HET DROGE

Het was een dag, zoals September die alleen kan geven. Door lichte nevels brak de zon en het warme herfstlicht scheen warm op de daken van Delfzijl, en maakte die dieprood. Het hechtte een bronskleur aan de bomen en gaf aan het water van de Eems een staalglans. Er stond slechts een licht briesje, dat het zeil van „De Vrouw Antje” amper zwellen deed. Doch de stroom trok grillige aders in de waterspiegel en droeg het schip vlot voort.

Er gingen meer schepen de haven uit. Voor „De Vrouw Antje” uit voer een galjoot en achter haar aan een forse driemast-schoener. Dat scherpe schip met veel tuig aan de hoge masten, liep op de stompe koftjalk in. Het kwam op het laatst langs zij. Harm kende het schip, het was de „Albatros” uit Groningen; er was een jongen aan boord van zijn leeftijd, met wie hij had gespeeld toen beide schepen in de Noorderhaven lagen. De schippers kenden elkaar ook. In hun leertijd hadden zij beiden op hetzelfde schip gevaren. In het voorbijvaren schreeuwden de schippers elkaar toe met de handen als een trompet aan de mond. „Waar gaat de reis naar toe? Waar gaat de reis naar toe?” vroeg vader.

„Naar Odense. . . . naar Odense!” was het antwoord van de schipper van de „Albatros”.

„Wij ook naar Odense. . . . naar Odense!” riep vader daarop.

„Zullen we doen wie het eerste is. . . . het eerste is?!” vroeg de „Albatros”.

„Da’s goed. . . . da’s goed! Wie het laatst komt moet tracteren. . . . die moet tracteren!”

„Heel goed. . . . heel goed! Behouden vaart en goede wacht! Behouden vaart en goede wacht!”

„Tot ziens in Odense. . . . Tot ziens in Odense!”

Toen konden de kapiteins elkaar niet meer beroepen. De snelle „Albatros” was de kof voorbijgelopen.

„Dat winnen wij natuurlijk nooit, vader,” zei Harm, die de schoener nakeek.

„Hij kan niet door de Eider heen,” zei vader, „en ook niet door het noordergaatje. Wij komen hem vandaag een heel stuk voor.”

Ja, als de „Albatros” niet door het noordergaatje en vooral als hij niet door de Eider kon, veranderden de zaken. Dan kon „De Vrouw Antje” telkens grote hoeken afsteken, terwijl de „Albatros” verre omwegen moest maken. Vandaag om Borkum en aanstonds om heel Jutland heen. Best mogelijk dat dan het kleine schip de grote en snelle zeiler nog de loef afstak.

Toen ze de Bocht van Watum door waren, legde schipper Bergema Noord voor, terwijl de „Albatros” in een westelijke koers bleef varen. „De Vrouw Antje” sloop door de nauwe en ondiepe Oostereems, terwijl de schoener door de Westereems om Borkum heen moest varen.

„De Vrouw Antje” was, voortgedragen op de stroom en geholpen door het aanwakkerende Westenwindje, reeds des namiddags buiten de duinen en kon toen een oostelijke koers varen langs de Duitse Waddeneilanden. En ’s nachts nam schipper Bergema de koers op Helgoland, om vandaar de mond van de Eider op te zoeken.

Op de tweede dag des middags — er was nergens land te zien — wees vader Harm op een kleine stip, die ver achter hen, flauw te onderscheiden was. „Dat is de „Albatros,”” zei hij.

„Hoe weet u, dat dat de „Albatros” is, vader?”

De schipper gaf hem de verrekijker. Harm keek. De stip werd door het glas iets groter. Heel flauwtjes kon hij een driemaster onderscheiden. Maar dat het de „Albatros” was. . . . „Waaraan kunt u dat zien?”

„Dat is schippersgeheim,” lachte vader. En toen Harm aanhield, zei hij: „Over een paar jaar ken jij dat geheim ook. Dan herken je ieder Gronings schip, al zie je maar een stipje.”

Nu zij de „Albatros” zo ver voorgekomen waren, vertrouwde Harm, dat ze ook voor zouden blijven. „Wij winnen het, hè vader?”

„Ik weet het niet,” zei vader. „Het weer is me te mooi.”

„Mooi weer is toch altijd voordeel, vader?”

„Behalve als je aan het einde van een droge zomer door een rivier moet, die te weinig water heeft.”

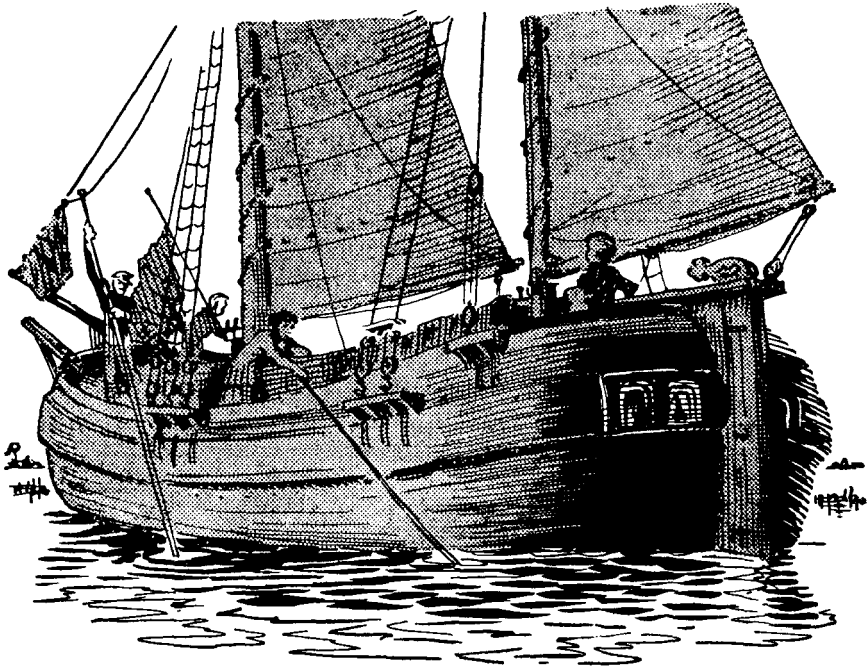
„De Vrouw Antje” viel de mond van de Eider binnen en voer aanstonds met volle zeilen de rivier op. Dat ging uitstekend met een ruime en bolle wind en met geringe tegenstroom.

„Het gaat fijn, hè vader,” meende Harm.

Schipper Bergema was echter niet op zijn gemak. Met sombere blik keek hij naar de oevers der rivier. Die waren hem te hoog, of liever, de waterstand was hem te laag. Hier, aan de benedenloop, was nog water genoeg. Maar zou stroomopwaarts, waar het land hoger en de rivier nauwer werd, zijn zwaargeladen schip wel kunnen varen? Hij was er niet gerust op.

Ze voeren die dag door totdat het volslagen donker was. Toen moesten ze de zeilen strijken, want bij nacht kun je niet varen op een bochtige rivier.

Bij het krieken van de nieuwe dag ging het zeil weer op en enkele uren voer het schip voorspoedig. Doch toen was de vaart er uit. Een lus van de rivier bracht tegenwind. Een jaagpad was er niet aan de oever. Met bommen moest men trachten het schip

door de bocht te brengen, totdat het zeil weer kon gehezen worden. Eerst werkten de schipper en zijn beide knechts met de vaarbomen, en weldra pakte moeder ook mee aan. Net als de mannen plantte ook zij de boom naast het schip in de bodem der rivier. Zich vastklemmend aan de reling en de knop tegen de schouder, duwde zij met alle macht. Aan het eind van het gangboord gekomen, trok ze de boom weer uit de grond en liep naar het voorschip om daar de boom opnieuw omlaag te laten schieten. Drie mannen en een vrouw spanden zich tot het uiterste in en toch vorderden ze met een slakkengang. Toen ze eindelijk door de bocht heen waren en de zeilen weer gebruiken konden, deed de wind spelend wat de mensen met de uiterste inspanning nauwelijks hadden kunnen doen.

Moeder ging een poos te kooi om wat uit te rusten van het zware mannenwerk, dat haar krachten ver te boven was gegaan; Hommo lag op het voordek uit te blazen. Louw zat op de roerpen, die hij van Harm overgenomen had. Ook hij moest wat op adem komen. Alleen de schipper had geen weet van de inspanning. Hij zette thee en sneed brood, want er moest gauw gegeten worden. De nieuwe bocht, waar ze weer tegenwind zouden krijgen en dus opnieuw moesten bomen, was niet ver meer.

Hoe hoger stroomopwaarts ze kwamen, hoe grilliger de bochten werden. Telkens moest het zeil neer. Ze vorderden heel weinig, maar ze hielden toch beweging in het schip, al werd het water achter het roer soms zwart van de aarde, die door de kiel was losgeschuurd, en al werd het roer soms opgetild.

Bergema stond nu meest zelf aan het roer. Op rechte stukken hield hij het schip angstvallig midden in de rivier en bij kronkels zocht hij steeds de buitenbocht, daar waar de stroom het sterkst en de rivier het diepst was. Zo hoopte hij de bovenloop van de Eider en het begin van het kanaal te halen. Als hij daar eenmaal was, zou hij gelukkig zijn, want het kanaal was diep genoeg en het liep in een rechte richting naar de Kieler Bocht. Eenmaal in het kanaal, zouden ze voor het windje gauw in de Oostzee zijn.

De derde middag liep „De Vrouw Antje” lekker voor de wind. Het was nu nog maar enkele mijlen tot het kanaal. Bergema geloofde, dat hij zich nodeloos ongerust gemaakt had. Er mocht dan niet veel water zijn en de vaart mocht wel eens geremd worden doordat het schip over de grond schuurde, het kwam er toch.

Het schip schuurde weer; het roer wipte op. Dit was al vaak gebeurd. Het was steeds gauw weer over. Doch nu werd het schuren sterker en het roer schoot uit zijn pennen. Het schip was onbestuurbaar. „Zeil strijken!” riep de schipper naar zijn knechts. Het was niet eens meer nodig. Het schip zat vast, onwrikbaar

vast, niet door een harde botsing, maar doordat het langzaam in de modderbodem vastgezogen was. En het schip bleef vastzitten in de opdrogende rivier.

Dag in dag uit lag „De Vrouw Antje” in haar modderbed, op drie mijl afstand van het kanaal, waar volop water was.

Het was midden in Sleeswijk-Holstein overigens geen slecht oord. Op een boerderij vlak bij de plaats waar het schip lag, kon moeder melk, boter en kaas, aardappelen en tarwe, spek en vlees en ook wel eens wat groenten krijgen. En met de kinderen van die boer speelden Harm, Geertje en Hendrik vrolijk. Ze konden elkander best verstaan, want deze Noord-Friezen spraken haast dezelfde taal als de Groningers. Ze konden ook prachtig met hen spelen. Ze zwommen in de rivier en zwierven door de bossen, die de landerijen van de boer omzoomden. Eens gingen de kinderen met de boer en diens vrouw en met vader en moeder Bergema in een huifkar naar de stad, naar Rendsburg, om koffie en thee, suiker en tabak en kleren te kopen.

Het leven was goed in Sleeswijk-Holstein en vader en de knechts hadden wel werk aan het onderhoud van het schip, dat werd gekrengd, om het ook onder de waterlijn een streek teer te kunnen geven. Harm vergat haast, dat ze nog verder moesten.

„Als wij maar weer in Nederland terug zijn vóór de winter invalt,” zei Bergema op een dag.

Daar moest Harm om lachen. De winter! Die was nog heel ver weg. Hij en Herman, de jongen van de boer, speelden in hun zwembroekje op het schip, in de rivier en aan de oever. Wie dacht nu aan de winter?

„Als we maar voor het Kerstfeest thuis zijn,” zei vader.

Nu praatte vader over het Kerstfeest. Dat was verschrikkelijk ver weg. Harm sprong van het schip af in het water en zwom in een paar slagen dwars over het stroompje, dat van de Eider overgebleven was.

Maar zijn vader keek met dagelijks groeiende onrust naar de

altijd strakke lucht en naar de rivier, die steeds meer uitdroogde. Als een muis zat „De Vrouw Antje” in de val. Alleen zeer zware regens zouden haar weer kunnen bevrijden. Maar deze regens kwamen niet. De zomer met zijn zon en warmte en droogte scheen dit jaar geen afscheid te willen nemen.

Doch toen werd het plotseling ander weer. 's Morgens was het nog warm en zonnig. Maar 's middags sloeg de lucht dicht en er kwam een koude wind uit het Noordwesten. Harm rilde in zijn dunne kleren en kroop in de roef, waar het nog warm was.

Die avond was het heel vroeg donker. Het kwam doordat de hemel zwart was. En toen begon het te regenen. Het was of er op tien trommels een zware roffel werd geslagen, zo kletterde de regen op het zinken dak van de roef. Het water stroomde door het gangboord en klokte door de spuigaten naar buiten. Het stroomde van de regen die gehele nacht en 's morgens gutste het water nog onverminderd uit de hemel. Ze konden de roef niet uit. Maar vader was blij. Dit was de regen, waarop hij had gewacht. De rivier begon te bruisen. Het water stroomde en kolkte. De tweede dag kon je al zien dat het rivierbed voller werd en nog steeds hield de regen aan. Op de derde dag kwam er beweging in het schip. Het was opgetild uit zijn modderbed. Het dreef weer in het water.

Het was heel zwaar werk om het schip vooruit te krijgen tegen de stroom in, die nu met grote kracht van boven kwam. De wind, ofschoon hij stevig in de zeilen blies, kon dat niet doen. Met de vaarbomen konden ze tegen deze stroom niets uitrichten. Er werden ankers uitgebracht, telkens een goede honderd meter vóór het schip. Louw en Hommo zweetten als beren wanneer ze de boot tegen de stroom in roeiden om de ankers uit te brengen. En allen zweetten, de knechts en vader en moeder en Harm, wanneer ze, tezamen draaiend aan de ankerspil, het schip naar de uitgebrachte ankers trokken. En ze waren allen tot op hun huid doornat, want het regende nog steeds.

Maar eindelijk kwamen ze toch in het kanaal. En toen was het leed geleden. Daar was geen stroom meer. Daar dreef de wind hen voort. Ze waren spoedig in de sluis van Holtenau. Ze waren weldra in de Oostzee. En daarna voeren ze met volle zeilen naar het Noorden, naar Odense op Fünen.

Hoofdstuk V

IN DE MIST

De wedstrijd met de „Albatros” was natuurlijk verloren, nadat „De Vrouw Antje” zo lang had vastgezet op de Eider. Toen zij in Odense aankwamen, was de schoener alweer hoog en breed vertrokken. De scheepsagent bracht de groeten over van de kapitein met de vraag aan Bergema of hij met zijn oude klomp nog eens tegen hem om het hardst wou zeilen.

„De Vrouw Antje” voer met een nieuwe lading van Odense naar Riga, vandaar terug naar Trelleborg op Zweden’s zuidpunt, en toen naar Stugsund. Dat was telkens kris kras over de Oostzee. Ze voeren op de Oostzee gelukkiger dan op de weg er heen. Natuurlijk lagen ze wel eens een dag of wat verwaaid. Dat overkomt een schipper in elke tijd van het jaar, maar zeer bijzonder in de stormmaanden October en November. Tien dagen wachtten ze in Riga op beter weer. En op de reis van Trelleborg naar Stugsund bleven ze in de Stockholmer scheren vier dagen liggen, omdat het in volle zee geweldig spookte. Maar daar stond tegenover, dat er ook dagen waren, waarop ze bij een stijve bries een mooi behoud maakten.

De winter was nu heel wat dichter bij gekomen. Het was dikwijls venijnig koud. Harm kon, als hij in een dikke duffel met een muts diep over de oren en wollen wanten aan op het dek liep, wel rillen bij de gedachte dat hij slechts een paar weken geleden in

zijn zwembroekje op het dek had rond gesprongen. De dagen werden ook snel korter. Ze waren nu al korter dan in Nedeland met het Kerstfeest, maar dat kwam omdat zo hoog in het Noorden de dagen 's winters heel kort zijn. Het was nog geen December en Stugsund was de laatste buitenlandse haven, waar zij laden moesten. Wanneer ze deze lading in hadden, gingen ze naar het vaderland, naar huis. Met het Kerstfeest zouden ze hoog en breed in Groningen kunnen zijn.

„Als het meeloopt, ja,” zei vader op die praat van Harm. „Maar niet als het tegen zit.”

Natuurlijk, als er tegenslagen kwamen liep het mis. Als er geen regen was gekomen, zouden ze nu nog op de Eider zitten. Maar die regens waren gekomen en de Eider was gewassen. Vol water was ze nu en een sterke stroom liep naar de Noordzee. Die rivier was op de thuisreis vast geen hinderpaal, en op de Oostzee en de Noordzee had je de ruimte. Daar kon je varen ook bij tegenwind, al ging het niet zo hard als je veel moest laveren. Ze waren gemakkelijk thuis voor het Kerstfeest.

In Stugsund laadde „De Vrouw Antje” hout. Het ging kalm aan. De Zweden hielden er niet van zich moe te werken. Nadat met vereende krachten, al draaiend aan de lier, een bundel planken uit de praam, die langzij van „De Vrouw Antje” lag, aan boord gehesen was, ging de strop er af en rolde de bundel een beetje uit elkaar. En dan kwamen de Zweedse bootwerkers die planken een voor een uitzoeken om ze neer te vlijen, eerst in het ruim en toen dat vol was, op het dek. Plank voor plank ging dat, rustigjes aan. „Is dat nou kerelswerk,” zei Hommo, die het aanzag. Hij dacht dat hij best twee planken tegelijk hanteren kon en dat hij veel vlugger opschieten zou.

„Och, jô. . . die Zweden zijn liever lui dan moe,” was Louw z'n oordeel.

Harm dacht, dat zelfs hij, een jongen, bijna nog een kind, het vlugger zou kunnen dan die Zweden.

Alleen vader maakte geen aanmerkingen. Hij zei: „Die mensen werken met overleg.”

Op een middag sloeg de klok van Stugsund het einde van de werktijd, toen juist een dikke bundel planken op het dek van „De Vrouw Antje” was gevierd. De Zweden waren mannen van de klok, 's morgens stipt op tijd om te beginnen, maar 's avonds kon er ook geen minuutje bij. De planken bleven liggen zo ze lagen met de ketting er nog om. Ze lagen in de weg om van het schip aan wal te gaan.

„Vlij jij die planken even uit,” droeg Bergema aan Hommo op. Hommo pakte aan en Harm stak mee de handen uit de mouwen. Het was een klein karweitje zo'n vijftig planken even op hun plaats te leggen. Dat konden zij vast gauwer dan die Zweden. Zo dacht Harm. Maar de planken, waarmee de Zweedse werklui speelden, waren voor hem verschrikkelijk zwaar om te hanteren. Hij zweette er van; z'n polsen deden pijn; hij kreeg ook pijn in rug en zij.

En die planken pasten nergens! Hoe kon dat nu? Vandaag en gister en eergister pasten de planken allemaal en overal. Die Zweedse arbeiders legden ze neer en stapelden ze op en alles paste even goed. En nu was de ene plank te lang om tussen roef en mast gelegd te worden en de andere paste helemaal niet tussen stag en boeg. Ze waren één van tweeën: óf te lang óf veel te kort en er bleven grote gaten open, waarover je kon vallen en waardoor de lading zo los werd dat ze straks zou gaan werken. Toen Hommo en Harm na veel getob hun planken kwijt waren, kon je op de deklust haast niet lopen, zo wankel was hij. Hoe kon dat nu? Voordat zij hun planken er op legden, was de vloer van planken net zo stevig als het dek geweest.

Vader had het gepruts van zoon en knecht een beetje spottend aangekeken. Zij zwoegden en zweetten en bedierven met al hun inspanning meer dan ze in orde brachten. „Heb je nu nog wat

aan te merken op die Zweedse arbeiders, stuurmannetje aan wal?" vroeg hij aan Harm.

Nee, Harm had niets te zeggen. Zijn handen waren ontveld en hij had een splinter in zijn duim en zijn rug deed hevig pijn en hij had van het stuwen niets terechtgebracht.

Toen de volgende dag de Zweedse havenwerkers verder gingen met het laden van het schip, keek Harm bewonderend naar hen inplaats van spottend. Die mannen laadden het schip, zoals hij vroeger zijn blokkendoos. Geen gaatje lieten zij open. Voor ieder hoekje vonden zij haast ongemerkt een passend stuk. In één oogopslag kozen zij onfeilbaar zeker de plank, die paste in de hoek, die nog gevuld moest worden. Het waren duizendkunstenaars, die Zweden, die zo vlot en goed het schip vol stuwden.

Op 1 December was het schip geladen. De deklast was ferm vastgesjord. De kommiezen waren al aan boord geweest. De loods stapte op om het schip naar zee te brengen.

Langzaam dreef „De Vrouw Antje” van de kade. De wind was West, zo gunstig als het maar kon, maar in de luwte van de bossen en de heuvels merkte je niet veel van de wind. Ze zouden buiten moeten zijn eer ze behoorlijk van het briesje konden profiteren. Nu ging het met een slakkengang langs de hoge oevers van de inham en later tussen de zwerm van kleine rotseilandjes door, die voor de kust lagen uitgestrooid. Er staken stokken uit het water; het leken bezems van rijshout. Dat waren de bakens van de vaargeul.

De loods gaf telkens korte bevelen aan Hommo, die aan het roer stond. Toen het schip eindelijk op ruimer water kwam, schoot een klein kottertje langs zij om de loods af te halen en nadat die was afgestapt, was schipper Bergema weer schipper op zijn schip. Zij waren nu ver genoeg van de kust om de Westenwind goed in het zeil te krijgen. De koers werd Zuidzuidoost en met halve wind sneed „De Vrouw Antje” lekker door de golven. Het log wees liefst zes knopen aan. Als de wind zo bleef, zouden ze een snelle

reis kunnen maken. Dan waren ze in vier of vijf dagen in Kiel en wie weet hoe spoedig in het vaderland. In elk geval vèr voor het Kerstfeest.

In de namiddag kwamen grijze wolken drijven van de Zweedse kust. Ze dreven laag op het water. Mist was het, een mist, die „De Vrouw Antje” in natte watten wikkelde. Geen honderd meter zicht bleef er.

Bij mist is het gevaarlijk varen. In moeilijk vaarwater moet je bij mist ten anker gaan. Doch waar zij voeren was het slechte ankergrond. Bergema keek op de kaart. Hindernissen waren er heel weinig. Een paar steentjes een eind verderop, een enkel rots-eilandje op verre afstand. Ook was de vaart in deze hoek van de Oostzee volstrekt niet druk. Bergema besloot om door te varen met een uitkijk vóórop het schip.

Hommo moest op de voorplecht staan.

Nadat Hommo twee uren uitkijk had gestaan, riep vader Harm om hem af te lossen. Nu het nog dag was, moest hij helpen. Vanacht zouden vader, Louw en Hommo meer dan genoeg te doen hebben bij het varen in de mist.

„Steek je d'r goed in, jongen,” zei vader er bij. „Het is koud op de plecht.”

Wel, Harm werd in de wol gezet. Hij kreeg een dikke ijsmuts op, die enkel neus en ogen vrijliet; over zijn eigen jas heen kreeg hij een zware bonker van vader aan, die hem tot op de tenen hing en in welker mouwen zijn armen begraven waren. Met twee paar dikke sokken ging hij in de klompen. Zo kon hij er tegen. Maar dat was nodig ook, want de kou was snerpend en Hommo was als een ijsklomp van zijn post gekomen.

Harm leunde over de rand van de boeg. Hij keek scherp uit of er geen schip opdook uit de mist, of niet een rots opdoemde. Maar hij zag niets dan het grijze water, dat overging in grijze mist.

„De Vrouw Antje” zeilde rustig. Het water bruisde voor de boeg. Als het schip omlaag dook en een nieuwe golf kwam net omhoog,

spatten er soms wat druppels op de plecht en Harm in het gezicht, maar zwaar was het buizen niet. De zee was kalm, maar de wind was kil. De waterkou beet dwars door de ijsmuts en de dikke jassen heen. Na verloop van tijd werd Harm koud tot op zijn botten. Zijn voeten leken klompen ijs. Hij verlangde naar de warme roef, naar kooi, naar Groningen, waar het in de winter zo gezellig wezen kon. Maar hij moest doen wat hem was opgedragen. Uitkijken, steeds uitkijken, al zag je nooit iets anders dan grijs water in een grijze mist. Het werd al schemerig. De avond viel heel vroeg, nu het zo mistig was. Was zijn wacht nu nog niet om? Kwamen Hommo of Louw nu nog niet om hem af te lossen? Wat was dat daar? Harm wreef zijn ogen. Iets bruins in het grijs. Het was heel vaag, maar . . . „Land vooruit!” schreeuwde hij. „Land vooruit!”

Louw gooide ogenblikkelijk het roer om. Het schip schoof op het nippertje langs de rots, die Harm ontdekt had. Harm was de kou en de verveling glad vergeten. Trots was hij. Hij had gewaarschuwd, tijdig. Hij had het schip gered!

Het kraakte even onder de kiel en toen was het of een reus het schip tegenhield. Er kwam geen harde schok, maar de vaart was in een oogwenk uit het schip. Nog even kraakte het, nu meer naar achteren. Een lichte schok. Enig gesteun in het want en wat geklepper van de zeilen. Toen lag „De Vrouw Antje” stil.

Vader vloog de roef uit. „Wat hebben we nou?”

„Op een bank geschoven, schipper,” rapporteerde Louw.

Harm beefde als een juffershondje. Zijn trots was weg. Hij was nu plotseling weer steenkoud en voelde zich ellendig. „Ik heb toch heus goed uitgekeken, vader,” stamelde hij.

Louw zei dat ook. Harm had gewaarschuwd en daarop had hij dadelijk hard stuurboordsroer gegeven. Ze waren de rots — over bakboordshek was hij nog te zien — dan ook ontlopen, maar wat er onder water zat had de uitkijk natuurlijk niet kunnen zien.

De schipper maakte geen verwijten. Hij liet aanstonds de boot

uitzetten en roeide daarmee om het schip heen om de toestand op te nemen.

De schade betekende niet veel. Er was geen lek. Maar „De Vrouw Antje” zat muurvast op een zwaar begroeide onderzeese rots.

Harm ademde verruimd. Ze hadden op het Wad zo dikwijls vast gezeten. „Dat wordt dus wachten op de vloed en dan weer varen, vader!”

„Was dat maar waar,” verzuchtte Bergema. „We zijn hier niet op het Wad. Er komt geen vloed in de Oostzee.”

„Wat moet er dan gebeuren, vader?”

De schipper wilde aan zijn jongen geen bezorgdheid tonen. „Dat zullen we morgen wel eens zien. Eerst gaan we eten en dan slapen.”

Het was intussen donker geworden. Ze doken in de roef.

Daar stond het avondeten klaar: opgebakken aardappelen en boekweitgort. De lamp brandde en de kachel snorde. Het koper blonk. Knus en warm was het in de roef. Hier had je er geen weet van dat je op de Oostzee zat, in dikke mist en op een rots gestrand.

Hoofdstuk VI

IN HET IJS BEKNELD

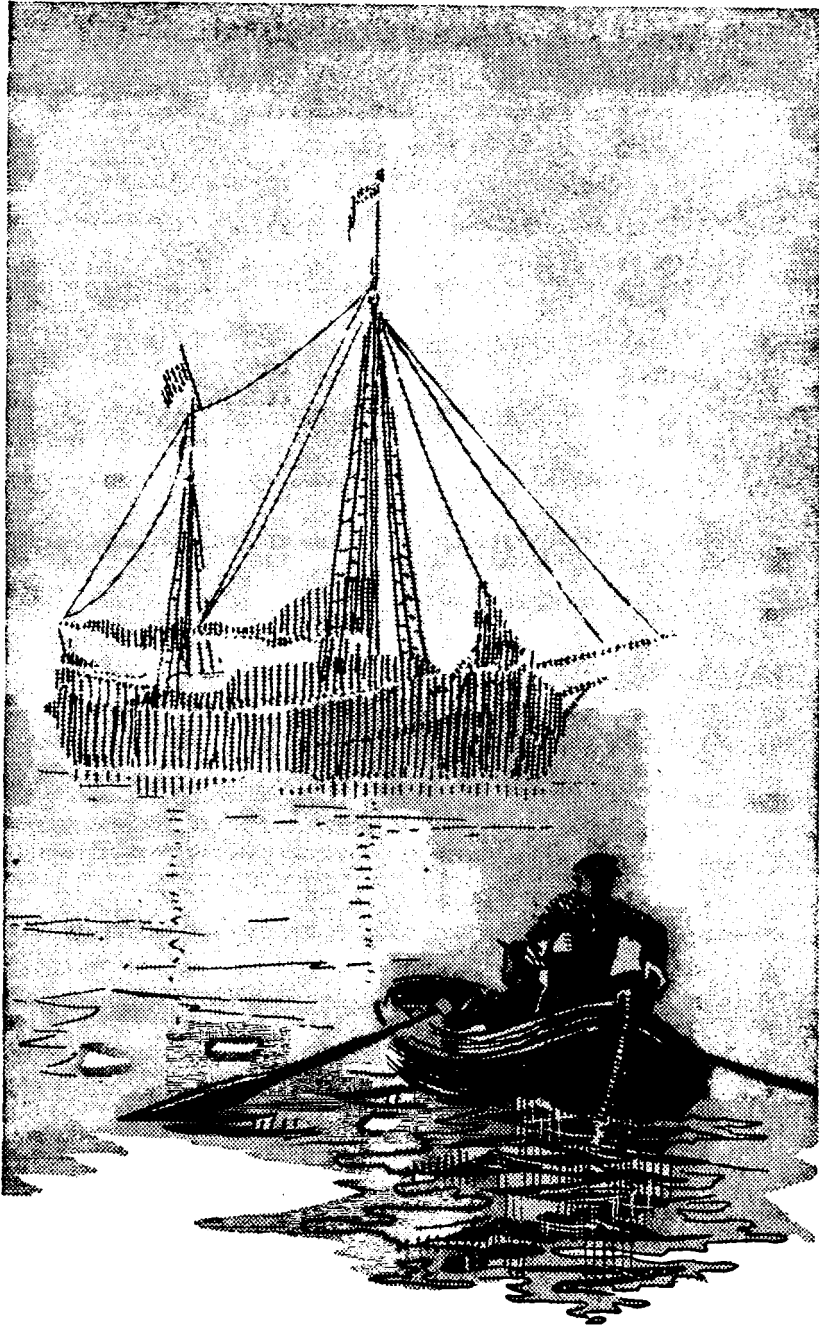
De volgende morgen was de mist nog even dik. Men kon de rots zien, waar „De Vrouw Antje” op het nippertje aan voorbijgelopen was, maar verder niets. Vader en Louw stapten in de boot en roeiden naar die rots. Zij waren weldra in de dikke mist verdwenen en moeder liet Hommo op de misthoorn blazen, bang dat de mannen het schip niet weer terug zouden kunnen vinden. Na een half uur doemde de boot weer uit de grauwe nevels op. Ze waren om het rotseilandje heen geroeid, waarop het schip gestrand was.

Weer aan boord, bekeken de schipper en de bestman de kaart en daarna weer het kompas.

„Ziet u wel, schipper,” zei Louw, „ik heb precies de aangegeven koers gevaren, en op die koers moest het overal diep water zijn volgens de kaart.”

De schipper zag het ook. Geen eilandje, geen steentje stond er op de kaart getekend, en toch waren zij gestrand.

Van meer belang dan de oorzaak van de stranding was op dit ogenblik de mogelijkheid weer vlot te komen. Van vlot brengen met eigen middelen kon geen sprake zijn, hadden de schipper en Louw waargenomen. Het schip was helemaal omhoog gelopen en zat thans vast van boeg tot hek. Er diende hulp gehaald te worden, hetzij een sleepboot, die hen vlot kon slepen, hetzij lichters, die de lading overnamen. In deze dikke mist durfde Bergema ech-

ter niet met de boot naar de wal te gaan. Hij zou de haven van Stugsund wellicht niet kunnen vinden, en als hij daar al aankwam, zou hij zijn schip niet kunnen terugvinden. Ze moesten wachten op goed zicht. Was dat er, dan hoefden ze waarschijnlijk niet eens met de boot naar wal. Een passerende stoomboot zou hun allicht hulp kunnen bieden, en in ieder geval zouden ze een schip kunnen praaïen, dat assistentie voor hen haalde.

Die hele dag bleef de mist hangen en de volgende dag ook. Ze zaten in een kleine wereld, bij een barre rots, maar in de roef was het goed.

Op de derde dag was de mist verdwenen. Harm was al vroeg aan dek. Hij zag het eilandje: de rots vooraan, daarachter land vol keien; er groeiden een paar dennen en een aantal berken. Er lagen nog een stuk of wat van die eilandjes in zee en in de verte kon je, flauw golvend, Zweden zien.

Vader en Louw waren weer druk bezig met de kaart. Louw wees naar de eilandjes en naar de kust en dan weer naar de kaart. Hij zei, dat het kompas lelijk mis geweest was. En vader knikte.

Harm begreep er niet alles van, maar toch wel dit, dat „De Vrouw Antje” op een heel andere plaats vast zat, dan de schipper en de bestman dachten en dat een miswijzing in het kompas daarvan de oorzaak was.

Het raadsel van de stranding was daarmee opgelost, maar de redding van het schip was er niet eenvoudiger door geworden. Ze zaten ver buiten het vaarwater en hier was weinig kans om een passerend schip te praaïen. Soms was er een vaag stipje op de horizon te zien; soms was er een rookpluim heel ver weg. Daar was het vaarwater. In hun buurt kwam geen schip. Ze zouden niemand kunnen praaïen. Als ze hulp begeerden, moesten ze die halen.

En dat was niet eenvoudig. Het zou naar Stugsund een dag roeien zijn. Bij kalme zee was dat te doen, maar de zee was ver van kalm. Er stond een stijve bries uit het Oosten, die gestadig

sterker werd, en als Bergema de lucht eens aankeek, dan twijfelde hij niet of er kwam storm. De zee schoot aan; zij stond al hol en het zou erger worden. Bij zulk weer kon je een roeitocht naar Stugsund zeker niet met minder dan drie man maken. Het zou betekenen, dat zijn vrouw met de kinderen alleen aan boord moest blijven, en dat zou nog zo erg niet zijn — want moeder Antje was een weerbare schippersvrouw en helemaal niet bang — als hij nog niet iets anders aan de lucht ontdekt had. De Oosterstorm, die op til was, bracht winter mee, geloofde hij. En als het aanpakte met de winter, wist je niet hoe gauw de Oostzee vol ijs zat. Dan was het zeer de vraag of hij door het ijs aan boord terug kon komen.

„Verwacht je ijs?” vroeg moeder ongerust. „Dan moeten we van boord. We kunnen hier de hele winter toch niet blijven zitten.” Zo ernstig zag Bergema het echter niet in. Het was begin December. Dan winterde het nog niet echt. Een voorwintertje kon er komen, maar het zou wel gauw weer over zijn. Voor het Kerstfeest werd het vast niet menens met de winter.

Moeder had het er toch niet op staan midden op zee in het ijs te zitten.

„Heb je er wel mee op om in een open boot een volle dag en misschien nog langer op zee te zijn?” vroeg vader.

Zij wist het niet.

„Ga maar eens boven kijken,” ried vader aan.

Moeder ging uit de warme roef naar het dek. Zij moest zich aan de reling steunen om op de been te blijven in de storm, die ijskoud blies en gierend floot door het want. De zee was wild. Grauw schuim was op de donkere golven. Moeder huiverde. Het was angstig om zich op die zee te wagen in een open boot. Maar als het moest. . . .

„Het hoeft niet,” meende Bergema. „We zitten hier goed. Eten genoeg aan boord en een schip vol hout voor brandstof. En aan-

stonds is de winter weer voorbij. Dan halen we een sleepboot om ons vlot te maken.”

De volgende dag keek Harm met verwondering naar de zee. Het woei zo hard, dat hem de adem haast werd afgesneden en de wind was zo venijnig koud, dat het was of honderd fijne naaldjes in zijn wangen prikten. Maar de zee was lang zo wild niet als ze gister was. De golfslag was veel trager, je zag geen schuim. Het water leek op dikke stroop.

„Grondijs,” zei z'n vader. „Ik ken dat van de Zuiderzee. Nu is het water stroop; straks klonterige pap. Daar kun je met een roei-boot al niet meer in varen. En na een paar uur wordt die pap hard ijs. Maar goed, dat wij niet met de boot naar Stugsund zijn gegaan. Het is beter hier het wintertje af te wachten.”

„Als het maar geen lange winter wordt,” maakte moeder zich weer ongerust.

„Welneen,” troostte vader. „Vóór het Kerstfeest komt de echte winter nooit.”

De stroop werd pap. Toen waren er geen golven meer. Traag deinend schoof de dikke massa langs het schip. En eindelijk verstarde ook die beweging. De volgende dag was de Oostzee ijs geworden, een onafzienbare witte vlakte, waarover de stormwind gierde en grote wolken stuifsnieuw voortgeblazen werden.

Het eilandje zat onder de sneeuw. De zilvergrijze stammetjes der naakte berken staken daar nauwelijks tegen af; de dennen met hun donkergroene naalden brachten wat scherper tekening; de barre rots was wit geworden.

Die witte wereld was wel mooi, maar ook beklemmend, nu het schip er zo eenzaam in gevangen zat. Moeder maakte zich zeer ongerust, dat hun gevangenschap de hele winter duren zou en dat ze straks geen eten zouden hebben.

Maar Bergema keek naar de lucht. „Maak je niet ongerust, moeder. Dit wintertje is gauw voorbij, wat ik je zeg. Kijk, er zit al werking in de lucht.”

Hij had gelijk. Die avond sloeg het dek wit uit. De wind was naar het Westen omgelopen. En de volgende dag was het dooiweer. Het want droop en op het ijs rondom het schip stond water. Twee dagen later was de ijsvloer stuk en dreven grote schotsen langs het schip. Nog even wachten op ruim water, dan zouden Bergema en Louw er met de boot op uitgaan om hulp te halen uit Stugsund.

Tegen het einde van de week was het zover. Het was rustig weer, niet al te koud. Er was slechts weinig ijs meer te bekennen. Des avonds legde moeder de kleren voor haar man klaar: een dikke duffel, een ruige muts, hoge laarzen en warme sokken, en proviand voor twee personen: scheepsbeschuit, spek, koud vlees, water en een fles brandewijn.

Het was nog volslagen donker toen de boot de volgende morgen afvoer. Geertje en Hendrik sliepen nog. Maar Harm stond met zijn moeder op het dek en Hommo ook. „Goede reis en tot weerziens,” zeiden zij.

„Morgen zijn we er met een sleepboot,” beloofde vader.

Toen stootte Louw af met de roeiriem.

De boot was spoedig in de duisternis verdwenen. Een poos hoorde je nog het wrikken van de riemen in de dollen en eenmaal vaders laatste roep: „Tot weerziens!”

„Dag vader!” schreeuwde Harm toen over het water.

„En nu omlaag, Harm,” zei zijn moeder. „Het is hier veel te koud.”

Ze kropen nog een poos te kooi. Wat moest je anders doen in het donker op een gestrand schip?

Toen het licht werd, stond Harm op en ging naar het dek. Hij tuurde over zee. Van de boot was niets meer te ontdekken. Vader en Louw waren dus goed opgeschoten.

Harm ging aan het werk, samen met Hommo. Ze moesten brandhout zagen en kloven. Vader en Louw hadden gisteren een

boot vol dikke takken, die ze op het eilandje gesprokkeld hadden, op het voordek opgestapeld en de jongens maakten die nu klein. Ze werkten tot de middag toe.

Toen kwam moeder hen roepen om te eten. „Hu, wat is het koud,” zei zij, huiverend in haar omslagdoek.

„Koud?” Daar begreep Harm geen steek van. Hij wiste zich het zweet van het voorhoofd, zo warm was hij geworden van het werk.

„Vreselijk koud,” herhaalde moeder. „Vader en Louw moeten verkleumen in die open boot.”

„Welneen,” lachte Harm. „Zij roeien zich best warm, net zo goed als wij ons warm zagen, hè Hommo?”

„Ik denk het ook,” zei die.

Maar toen de jongens na het eten weer op het dek kwamen, vonden zij het toch wel koud. „En kijk es naar de wimpel, Harm; de wind is Oost!” wees Hommo.

Harm floot tussen zijn tanden. „Niks tegen moeder zeggen,” ried hij aan.

De jongens gingen weer aan het kloven en zagen, nu tot de avond toe. Zij waren nog aan het werk toen de eerste sterren aan de hemel kwamen. Tintelende sterren waren het en de maan stond er als een scherpe sikkels tussen. Een echte vrieslucht was het. En de Oostenwind blies fijn en scherp.

In de roef sprak Harm niet over de teruggekeerde winter. Moeder had nog niet gemerkt dat het vroom. Zij dacht, dat vader en Louw nu wel in Stugsund zouden zijn. „O, vast,” zei Harm daarop.

„En morgenavond zijn ze hier.”

„Dat zullen we hopen,” zei Harm. Hij twijfelde er aan, maar hij wilde zijn moeder niet te spoedig ongerust doen worden.

Moeder moest, laat in de avond, nog even naar het dek om wat wasgoed van de lijn te halen. Ze kwam ontdaan terug. „Het

vriest!" zei ze. „De borstrokken en broeken hingen als harde planken aan de lijn.”

„O, een nachtvorstje," deed Harm geringschattend.

„Neen, neen. Het vriest hard. Wij vriezen weer in. En nu zijn vader en Louw er niet.”

„Die komen natuurlijk weer terug.”

„Best mogelijk dat zij dat niet kunnen.”

„Maar moeder, zo'n sleepboot is immers sterk. Al is er ijs, dan breekt hij er zo maar doorheen.”

„Dacht je?" vroeg moeder, die ook graag het beste er van hopen wilde.

„Nou vast," zei Harm. Maar in zijn hart was hij er niet zo vast van overtuigd.

De volgende dag vertoonde zich weer ijs in zee. Het was nu geen pap, die samen klonterde. Schotsen dreven aan uit het Oosten. Het waren er nog niet zo veel. Een sleepboot kon nog makkelijk varen.

Harm keek voortdurend uit. Hij speurde de kim af naar een rookpluim. Steenkoud werd hij daarvan en telkens dreef de koude hem weer in de roef. Maar hij had daar geen rust. Elk ogenblik was hij weer aan dek om uit te kijken. Doch er kwam niets uit de richting van de Zweedse kust. Wel kwamen er steeds meer schotsen uit het Oosten.

Toen het donker werd, had Harm nog niets ontdekt. Hij hing een brandende lantaarn in het want. Zo had vader het bevolen, opdat hij ook bij nacht zijn schip zou kunnen vinden.

Deze tweede avond na het vertrek van vader was moeder hevig ongerust. Zij dacht nu vast, dat zij in het ijs bekneld zouden raken, zonder dat de mannen hen bereiken konden.

„Ze kunnen nog best komen, moeder," verzekerde Harm. „De zee is nog niet dicht. U zult het zien, morgen komen ze.”

„Dacht je?" vroeg moeder, net als gister.

„Nou vast!” zei Harm. Maar in zijn hart was hij nog minder overtuigd dan gisteren.

Hij kon niet rustig slapen in die nacht. Hoorde hij geen stoomboot fluiten? Waren er geen zware stappen op het dek? Ach neen. Hij hoorde alleen het schuiven van de schotsen langs het schip.

Tenslotte sliep hij toch. Na een poos schrok hij weer wakker. Opnieuw spitste hij zijn oren. Het was doodstil. Er schuurde ook geen ijs meer langs de scheepswand. De zee lag dichtgevroren, begreep hij. En vader was niet gekomen.

Toen werd Harm bang.

Moeder was er . . . o, moeder was heel lief en zorgzaam. Maar moeder was een vrouw. Moeder was ook bang, had hij gister al gemerkt. Hij was een jongen. Hij moest over moeder waken en over Geertje en Henk. Hij moest nu in de plaats van vader staan. Dapper moest hij wezen. Ach, inplaats van dapper was hij bang.

Toen dacht Harm aan een plaat, die hij bij grootmoeder in de oude bijbel had gezien, de plaat van David en Goliath. David was ook klein en jong en hij had alleen een slinger. En Goliath was een reus. Maar David was niet bang. Moedig was hij. Waarom? Vader had het gelezen uit de bijbel. „Ik kom tot u in de naam des Heren!” had David gezegd, en moeder had verteld wat dat betekende. Uit zichzelf was David doodsbenauwd, maar hij was moedig omdat hij wist dat de Here hem hielp.

Harm vouwde zijn handen onder het dek en kneep zijn ogen dicht; zijn lippen prevelden.

Hoofdstuk VII

HET IJS KRUIT

Ze stonden samen op de uitkijk, moeder en Harm. Er was nog altijd niets te zien. Geen sleepboot en geen roeiboort. Ach, een roeiboort kon al lang niet meer door het ijs, en zou een sleepboot het wel kunnen? Het ijs was wel een halve meter dik. Daar kwam geen boot doorheen.

„Als ze met een boot niet kunnen komen, komen ze vast met een slee,” geloofde Harm. „Vader laat ons nooit in de steek.”

„Ach jongen,” zei z'n moeder. „Dat kan ook niet. Kijk daar es.” Ze wees naar de verte.

Daar was open water tussen het ijs. Een wilde golflslag stond er. Toen rilde Harm van angst. Dóór het ijs kon vader niet en óver het ijs ook niet. „O, moeder,” snikte hij.

„M'n jongen,” zei z'n moeder. „De Here is toch bij ons.”

Harm's ogen knipperden; hij knikte. Ja, ja, zo was het. Dat wilde hij geloven. Hij klemde zijn tanden op elkaar. Hij wilde niet bang zijn. Maar in zijn hart was hij het toch wel. Een bange wezel was hij, helemaal geen steun voor moeder, nu vader weg was. In het donker durfde hij nauwelijks naar het dek gaan, want dan zag hij monsters op het eiland en in zee. Een gedrocht was er op het eiland, net een nijlpaard, en nòg een monster, een draak met een afschuwelijke kop en grote vleugels. En op het ijs slopen grijze schimmen rond.

Als hij 's avonds de lantaarn in het want hing, het baken voor

vader als die terugkwam, of als hij in 't donker iets voor moeder van dek moest halen, dan bibberde hij altijd van vrees. En het bidden had hem niets geholpen.

Het was een week na het vertrek van vader. 't Was nacht. De vijf op „De Vrouw Antje” lagen allen in hun kooi.

Tegen de morgen schrok Harm wakker van lawaai. Was het soms de stoomfluit van een sleepboot? Hij spitste de oren.

Het was geen fluit. Het was een zwaar en dof gerommel in de verte. Het leek op onweer, maar het was toch anders. Harm kon het niet thuis brengen. Een onheilspellend dof geluid was het, dat langzaam nader kwam.

Daar schoot moeder overeind in het bed. Zij luisterde gespannen. Toen sprong ze uit haar kooi. „Kinderen, er uit! Aankleden! Het ijs kruit!”

Het ijs kruit! „Is dat erg, moeder?” vroeg Harm.

„Verschrikkelijk! Misschien wordt het hele schip kapot gescheurd. Schiet op!”

Harm vloog er uit, schoot haastig broek en buis en kousen aan en vloog naar het dek.

Het was nog nacht, maar de maan stond helder aan de hemel. Het gerommel was dichtbij en dreigend. Harm zag het ijs ook kruien. Rondom het schip was een vaste vloer, doch over dat ijs heen schoof ander ijs. Een geweldig veld. Harm kon het einde er niet van zien. Een geheimzinnige en onweerstaanbare kracht schoof dat veld vooruit. Op de breuklijn van de beide velden barstte het ijs in scherven. Een schoorwal van schotsen, die zilverig blonken in het licht van de maan, schoof aan de voorrand van het enorme veld vooruit. Knappend en knetterend braken deze schotsen. Het ging langzaam maar zeker. Binnen een kwartier zou de schoorwal bij het schip zijn.

Harm vloog naar het vooronder. „Hommo, er uit! Maak voort!” Moeder kwam op het dek. Straks bij het wekken en bij het kleden

van de kinderen was ze kordaat geweest. Nu ze het onheil naderen zag, ontzong haar alle moed. Ze wong haar handen.

„Wat moet ik toch beginnen?”

En toen verbaasde Harm zich over zichzelf. Hij zag geen nijlpaard en geen draak, en ook geen schimmen meer. Hij was niet bang, ofschoon er aan de schoorwal van het kruierend ijs duizend maal meer gevaren loerden dan er ooit waren geweest.

„Van boord, moeder!” riep Harm. „Daar de ladder af.” Er stond een ladder waarlangs ze af en toe van boord op het ijs en zo naar het eiland gingen.

Zijn moeder was volkomen radeloos. „Wij kunnen daar toch niet. . . .”

„Achter de rots is een hol. Daar zijn we veilig voor het ijs.”

Hij hielp zijn moeder en daarna Geertje van het schip.

„Wacht even!” zei hij, toen zij aan de voet van de ladder stonden.

„Ik geef dekens mee. . . . Henk, Hommo, helpen!”

Hij dook in de roef en haalde dekens uit de kooien. Aan Henk gaf hij ze door en die aan Hommo, en deze liet ze vallen van het schip op het ijs. Belast en beladen liepen daarna moeder met de beide kinderen naar het eiland.

„Hommo, jij nog even wachten!” zei Harm.

Moeder keek om. „Jongens, kom toch! Het schip gaat zó aan splinters.”

„We hebben nog tien minuten, moeder!” riep Harm. Hij had de afstand met het oog gemeten.

Weer dook hij in de roef en nu haalde hij de matrassen uit de kooien en daarna alle kleren uit de kisten. „Gooi op het ijs, Hommo! Is er nog tijd?”

„Nog één minuut!” riep Hommo.

Harm greep nog een paar pannen.

„Nu komen, jô! Daar is het ijs!”

Harm sprong de roef uit en gleeed na Hommo van de ladder.

„Alles op de matrassen laden!” commandeerde hij, „dat zijn beste sleden.”

Het geraas van het kruiend ijs was oorverdovend. Terwijl ze nog aan het laden waren, kwam er beweging in het schip. De jongens repter zich toen weg.

Achter hen was het lawaai verschrikkelijk. Hout knapte en spleet; 't was of er kogels knalden. „Kom hier! Jongens, kom hier!” kreet moeder Bergema van de wal.

De jongens vlogen over het ijs, krabbelden over de gladde, besneeuwde keien bij de oever op. Ze sleepten hun matrassen haastig mee.

Toen keek Harm achterom.

„De Vrouw Antje” was gekapseisd en gebroken. Brokken van romp en masten schoven over het ijs. Andere brokken staken op de plaats, waar het schip gestrand was, boven schotsen uit. Het schip was door het kruiend ijs verbrijzeld.

Ontzet zag Harm de verwoesting aan. Maar hij zag méér. Het ijs schoof dóór. Langzaam maar niet te stuiten. Ginds had het een vooruitspringende landtong van het eiland bereikt. Het gerommel werd daar zwaarder. De schoorwal hoger. Een berg van schotsen stapelde zich op. Doch zelfs door het eiland liet het ijs zijn vaart niet stuiten. Het schoof nog voort. Een boomstam knapte met een luide knal.

De kinderen schreiden. Moeder wrong haar handen.

„Achter de rots!” riep Harm.

„Och, wat helpt dat?” klaagde moeder.

„Daar bent u veilig!” Hij nam Geertje bij de hand. „Hommo, Henk, sleep dekens mee. Kom, moeder.”

Zij volgde haar zoon willoos.

Half achter, half in de rots was een soort hol. Het lag vol sneeuw. Nadat Harm zijn zusje en zijn moeder er gebracht had, rende hij zelf terug om meer dekens, kleren en matrassen van de oever op te halen. Met Hommo werkte hij door totdat het ijs vlak bij

hen was en links en rechts de bomen knapten onder het geweld van het kruierend ijs. Toen vluchtten de jongens ook in het hol. Het ijs kroop langs de rots, het kroop er tegen op, het schoof er over heen. De vluchtelingen zagen een grote schots hoog boven hun hoofd, langzaam verder schuivend.

„O, Harm!” riep moeder angstig.

„Wij zijn hier veilig, moeder,” hield Harm vol.

De schots knapte af, toen ze ver over de rots geschoven was. De brokken vielen achter het hol. Er volgden andere schotsen, die eveneens afknaptten. Achter de rots stapelde het ijs zich op, maar in het hol kwam niets.

En toen hield het rommelen en razen op. Het werd opeens stil. Het kruien van het ijs was over.

Harm stond op. „Hommo, aan het werk.”

„Wat ga je doen?” vroeg moeder.

„Het hier zó maken dat we er wonen kunnen,” was zijn antwoord.

„Dat kan toch nooit, jongen.”

„We gaan het in elk geval proberen, moeder. En u en Henk en Geertje moeten helpen. Anders wordt u veel te koud.”

Eerst maakten de jongens ruimte rondom het hol. De schotsen moesten weg. Hun vingers prikten van de koude bij dat werk, maar gingen daarna tintelen. Ze kregen ruimte en uitzicht. Ze konden het schip zien. En toen brak Harm het hart.

Was dat geworden van hun mooie schip? Hier lag de mast, ginds het bezaantje. Daar het achterschip met het roer en ginder was de piek. De planken van de lading lagen her en der tussen het ijs verspreid. Weg was hun schip en zij, een vrouw met haar drie kinderen en een knechtje, zaten in een open hol op een klein en eenzaam eilandje in de barre koude van de Zweedse winter. Hoe zouden zij daarin ooit kunnen leven?

Niet piekeren. Werken! Het werd licht. De zon ging op. Wat moesten zij eerst hebben? Vuur en beschutting en daarna eten.

Het hol moest tot een hut gemaakt worden als dat kon. Wel, er waren planken bij de vleet en ook dekkleden, als zij die tenminste konden vinden tussen de wrakstukken van het schip. En hout voor vuur kon er gesprokkeld worden. Het lag vol dode takken op het eiland. Dat was goed werk voor Henk en Geertje.

Met Hommo ging Harm naar de plaats waar het schip gelegen had. Alleen de kiel en de bodem waren nog op de oude plaats. De hele romp scheen van de bodem afgezaagd. De sterke ribben waren onder het geweld van het ijs als rietjes afgeknapt. Op het ijs vond hij van alles. Hier pannen, daar een emmer, ginds zwabbers, een pikhaak en hier — dat was een vondst! — het hele zijschot van de roef, met de victaliekast. Het deurtje kon nog open. Hoera! Daar lagen zakken met erwten, bonen, zout, suiker, koffie. Daar was zeep en soda, scheepsbeschuit, lucifers! Een goudzoeker kon nooit zo gelukkig zijn als Harm. Hommo en hij sleepten alles naar het hol.

De kinderen hadden al flink wat hout verzameld. Moeder maakte vuur en hing een ketel aan een paar ijzeren staven boven de vlammen. Toen het water kookte, zette zij koffie en daarbij aten ze scheepsbeschuit.

„Het gaat best, hè moeder!” zei Harm, terwijl hij zijn tanden in het harde baksel zette.

Zij zuchtte en trok schokschouderend de omslagdoek wat steviger om zich heen.

„Ja, ja, moeder, nu is het hier nog tochtig. Maar u zult eens zien wat een fijne hut het aanstonds wordt.”

Nu glimlachte moeder flauw. „Je bent een ferme jongen, Harm. Als ik jou niet had?”

Harm draaide zich om en begon te fluiten. Zulke dingen moest moeder niet zeggen. Hij ging weer aan het werk.

„Slepen jullie nu maar planken aan,” zei hij tot Henk en Geertje.

Henk stond dadelijk op, maar Geertje zat moe bij het vuur. Ze

zag er tegen op om uit de luwte van het hol en bij de warmte van het vuur vandaan, de kou weer in te gaan.

„Laat haar hier wat helpen om de boel te ordenen,” vond moeder. Goed, goed. Het bouwen van de hut was eigenlijk ook mannenwerk. Henk sleepte planken aan en Hommo vond dekkleden en spijkers en een hamer en een zaag. Zij zetten planken rechtop in de sneeuw en spijkerden die aan elkaar. Ze haalden er dekzeilen overheen. Erg stevig werd het niet en mooi al helemaal niet. Maar het werd toch iets, dat op een hut geleek. Het sloot althans het hol een beetje af. En Harm had het nog beter willen sluiten, ook van boven. Maar moeder wees er op, dat er toevoer van lucht en afvoer van rook moest blijven. Toen de dag ten einde was, konden ze waarlijk redelijk warm zitten en brandde in de hut de stormlantaarn, die de vorige nacht in het want van „De Vrouw Antje” had gehangen.

Ze aten bonensoep. Moeder had die boven het vuur gekookt. Borden waren er niet. Hommo had enkel scherven van het aardewerk teruggevonden. De jongens lepelden hun portie uit gemaillieerde schaaltes. Moeder en Geertje aten zo maar uit de pan.

Na het eten gingen Geertje en Henk te bed. Achter in het hol had moeder matrassen voor hen neergelegd. Ook Hommo kroop op een matras. Hij was doodmoe en sliep onmiddellijk.

Harm ging nog even buiten kijken. Vreemd, hij was nu niet bang in het donker. Hij stond onder het groepje bomen, dat hij voor de monsterlijke draak had aangezien, en naast de rots, die in de maneschijn van het schip af op een gruwelijk nijlpaard leek. In plaats van een gevaar, was die rots vannacht hun redding geweest en was hij nu hun schuilplaats. De schimmen op zee, dat waren de schotsen. Die hadden vannacht geducht gespookt. Ze hadden het schip verpletterd. Hoe kwam het toch, dat hij niet bang geweest was bij die ramp?

„Harm, binnen komen!” riep zijn moeder. „Het is daar te koud

en het is voor jou ook hoog tijd om te slapen.”

Hij kwam. Nog even zaten moeder en hij bij het vuur.

„Ik weet niet hoe dat met mij was vannacht,” zei zij. „Het was of mijn handen vastgehouden werden. Ik wist niet wat ik moest doen. Als ik jou niet had gehad!”

„Och moeder, houd op,” zei hij. Hij vond het helemaal niet nodig dat zij dit uitmat.

„Jij was ferm,” ging moeder door. „Wij hebben ons leven aan jou te danken, Harm.”

Harm kreeg een kleur. „Het was toch heel gewoon,” vond hij.

„Nee, Harm, het was niet gewoon. Het was een wonder.”

Harm gaf het toe. „Het was een wonder. Ik begrijp het niet. Misschien”

„Wat misschien?” vroeg zijn moeder.

„Misschien” hij aarzelde. „Het kwam misschien omdat ik om moed gebeden heb,” zei Harm hakkelend.

„M'n jongen, heb je dat? Wel, laat ons dan nu samen danken.”

v.d. Hovist

Hoofdstuk VIII

EEN KERSTVERHAAL BELEEFD

Zij waren gered, ja, maar hoe lang zouden ze het kunnen harden in een hol en in een hut door twee jongens heel gebrekkig in elkaar getimmerd, waarin het vreselijk tochten bleef, hoezeer Harm en Hommo ook de reten met sneeuw trachtten te dichten. Het vuur, zo maar op de grond gestookt, gaf heel veel rook, maar niet veel warmte. En alle dagen bruine bonen was voor Harm en Henk en Hommo wel goed voedsel, maar moeder kreeg last aan haar maag en Geertje werd ook ziek. Op een nacht toen het stormde, ging een dekzeil klapperen en daarop woei een schot om. De hele hut stortte in elkaar. Het was bitter koud en stikdonker. Ook Harm wist geen raad. Zijn dapperheid en vindingrijkheid van de nacht van de ramp waren verdwenen. Totdat de dag aanbrak lagen ze alle vijf te bibberen op hun matrassen. Nadat het licht geworden was, flansten de beide jongens de hut weer zo'n beetje in elkaar, maar het bleef een wrakke boel.

Vader moest komen. Maar vader kwam niet. Iedere avond hing Harm de scheepslantaarn voor de hut, opdat vader zou kunnen zien, dat zij hier waren. Doch elke morgen haalde hij hem ook weer binnen. Vader was niet gekomen. Elke dag keek Harm verscheiden keren uit over zee in de richting van Stugsund. Doch

op die barre vlakte bewoog nooit iets dan somtijds grote wolken stuifsnieuw.

Op een nacht lag Harm te snikken in zijn kooi. Moeder was die dag niet uit bed geweest. Ze had ook niet gegeten. Hij had de bonensoep gekookt op aanwijzingen, die moeder gaf uit bed. En die avond had ze stil gelegen, te moe haast om een woord te spreken. Harm was bang, dat moeder sterven zou. Die lieve moeder! En als moeder dood ging, hoe moest het dan met Geertje, die ook al ziek was? Hij kon niet voor zijn zieke zusje zorgen. En voor zijn broertje ook niet. En voor zichzelf niet eens. Als moeder sterven zou, was het dan niet het beste dat zij allen stierven? Want vader kwam toch niet meer. Hij was zo moe, zo eenzaam en zo bang.

Wie kwam daar aan? Een Man, een vreemde Man. Hij was blootshoofds en droeg een lang wit kleed en hij had sandalen aan zijn blote voeten. Dat waren toch geen kleren om in sneeuw en ijs te dragen.

Een vreemde Man was het. En toch geen onbekende. Harm had Hem meer gezien. Maar hij wist niet wanneer en waar.

Een vriendelijke Man was het ook. Hij kwam op Harm af, legde zijn hand op zijn hoofd en sprak. Eerst kon Harm die woorden niet verstaan. Maar de Man herhaalde ze en nu verstond Harm Hem.

„Vrees niet, want Ik ben met u,” zei de Man.

„Dat is het eiland, schipper! Kijk maar, die bomen: net een draak met vleugels en een lange staart. En die rots: net een groot beest met een dikke kop. Zo zag het er 's nachts uit van het schip gezien.

Schipper Bergema knikte. Hij geloofde het ook. Zo zag het eiland er uit, vaag en donker in het grijs van sneeuw en ijs in de winternacht.

„Je hebt gelijk, Louw. Dit is het eiland. Eindelijk. We zijn bij

het schip. Ik ben bij vrouw en kinderen!” En sneller liep hij over het gladde ijs achter de zware slee.

Opeens bleef de schipper staan. Zijn hart, dat zoëven vrolijk had geklopt, woog plotseling heel zwaar. Zijn benen leken wel van lood. De andere slee, getrokken door drie Zweden, die tot dusver achter hen geweest was op deze lange en zware tocht, schoof nu vooruit.

„Bent u zo moe, schipper? Het is nog maar een eindje.”

De schipper schudde het hoofd. Vermoeidheid was het niet. „Het schip, Louw. We zouden het schip nu moeten zien. Het lag aan deze kant en zijn mast stak hoog boven de bomen en de rots uit.” Zo was het. Louw begreep ook niet waarom zij het schip niet zagen. Het kon niet weggedreven zijn, want het zat muurvast op de rots en het was bovendien in het ijs bekneld. Maar hoe bestond het dan, dat zij het niet zagen?

Dat zouden ze zeker niet gewaarworden als ze hier bleven.

„Wij moeten voortgaan, schipper,” maande hij.

„Ja. . . ja,” mompelde de schipper en hij ging voort. Maar Louw schoof de slee en de schipper strompelde maar wat mee.

„Kijk, schipper, daar is toch wat donkers in de sneeuw. En dat is de plaats, waar wij toen vastgelopen zijn. Dat moet het schip zijn.”

„Ja. . . . ja,” mompelde de schipper weer. En Louw twijfelde ook. Het zwarte dat hij zag, was veel te klein voor „De Vrouw Antje”.

Ze kwamen bij de brokken van het verbrijzelde schip.

De sterke schipper kreunde en zijn knieën knikten.

Dit was dus het einde van zijn zwoegend zoeken, van twee vergeefse tochten met een sleepboot en van drie zware sledetochten. Zijn schip een wrak en vrouw en kinderen weg. . . .

Louw wilde verder gaan naar het eiland.

„Wat wou je daar?” vroeg Bergema met hese stem.

„Zoeken, schipper!”

„Waarnaar?”

Ja, waarnaar zou hij moeten zoeken? In ijs en sneeuw zou hij een vrouw en kinderen immers nooit levend kunnen vinden.

Maar hij ging toch en de Zweden gingen ook. Terwijl de schipper versteend bij het wrak stond, klauterden zij over schotsen, keien en veel wrakhout bij de wal op. En toen riep Louw: „Schipper, schipper! Daar is licht! Waar licht is daar is leven!”

Harm schrok wakker. Hij hoorde luid geroep. Had de Man in het witte kleeed hem soms geroepen?

Hij hoorde vreemde mannenstemmen, een taal die hij niet verstond. En toen . . . dat was de stem van Louw. En dat . . . ? Hij hoorde vaders stem.

„Moeder, daar is vader!”

Hij sprong het bed uit. Hij dacht er niet aan, dat het buiten bijtend koud was. Hij vloog de hut uit op zijn blote voeten. Hij rende over de sneeuw zijn vader in de armen. „Vader, vader!”

Vader tilde hem op. „Harm, jongen, dat ik jou hier levend vind!”

„Moeder is er ook, vader, en Geertje en Hendrik, en Hommo!”

Hij leidde zijn vader naar de hut.

Vader kuste vrouw en kinderen. En daarna ging die grote, sterke vader huilen. En toen schreiden ze allemaal.

„Moeder is ziek, vader,” zei Harm.

„O nee,” riep moeder uit. „Nu vader er is ben ik al bijna beter.”

„Geertje is ook ziek, vader,” zei Harm.

„O nee,” riep Geertje uit. „Nu vader er is ben ik helemaal weer beter.”

„Jullie moet hier gauw vandaan,” zei vader.

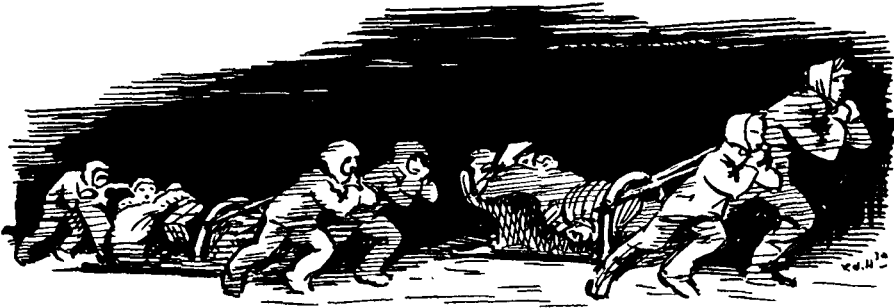
Ze wachtten tot de morgen. Toen was er water gekookt boven het vuur en waren de stenen kruiken gevuld, die vader in de sleden meegenomen had. Moeder en Geertje gingen in de ene slee. Daar lag een veren bed in en ze kregen een hele vracht schapevachten over zich heen en hete kruiken aan hun voeten

en tegen hun rug. Harm, Henk en Hommo moesten in de andere slee, ook op een bed, ook onder schapevachten en ook met hete kruiken. Harm wou niet. „Ik kan best lopen,” zei hij. „Ik ben geen kind.”

Doch vader zei: „Je bent een flinke vent geweest, een man was je. Jij hebt het leven gered van moeder en de kinderen. En toch ga je nu onder de dekens in de slee.”

„Maar vader . . .” protesteerde Harm.

„Maar Harm,” antwoordde vader. „Dacht je dat wij zo'n vent

als jij verliezen wilden? Dacht jij dat we jou bevrozen lieten, nadat je je zo hebt geweerd?”

En toen gaf Harm zich gewonnen en kroop hij met de beide andere jongens in de slee, die door de Zweden werd getrokken. De mannen liepen over het ijs die hele dag en daarna nog een hele lange nacht.

Harm bleef niet onafgebroken in de slee en Hommo ook niet. Wanneer ze door een sneeuwbank of over een wal van schotsen moesten, sprongen de jongens er uit en hielpen mee de sleden over de hindernis te trekken. En dan liep Harm vaak een poos naast de slee, waar moeder en Geertje in lagen om te zien hoe

die het maakten. „'t Gaat goed, m'n jongen,” zei moeder met een glimlach telkens als hij het vroeg.

In deze nacht zag Harm een licht vooruit. Was dat Stugsund?

„Ja, dat is de vuurtoren van Stugsund,” lichtte vader in.

Ze waren toen nog heel ver van de wal. Maar tegen de morgen naderden ze de stad en toen zagen ze ook nog verscheidene andere lichten. Er brandden veel lantaarns op de kade en in de lanen en hoog boven de stad zag Harm een flonkering van licht.

„Wat is dat, vader?” vroeg Harm, op die flonkering wijzend.

„Dat is de kerk van Stugsund, Harm. Weet je niet, die houten kerk, hoog op de berg?”

Ja, Harm herinnerde zich die kerk nog wel. Maar was die kerk des nachts verlicht?

„In deze nacht wel, Harm.”

„Waarom in deze nacht?” vroeg Harm.

„Het is Kerstnacht, jongen.”

Was het de Kerstnacht? Was het nu Kerstfeest? Door de ellende van de schipbreuk was hij de tel der dagen kwijt geraakt. „Dit wordt dan een raar Kerstfeest, vader. Wij hadden er immers op gerekend thuis te zijn.”

„Het wordt een echt Kerstfeest, jongen,” zei moeder uit de slee. Daar zei Harm niets op. Moeder praatte vreemd, vond hij. Hij vond een echt Kerstfeest heel wat anders dan dit, waarop zij voort-sliften over het gladde ijs en straks berooid en moe, met een zieke moeder en een ziek zusje belanden zouden in een vreemde stad. Hij vond dit helemaal geen feest.

Die avond zaten ze in de ruime kamer van een huis vlak bij de kerk van Stugsund. Ze hadden 's morgens allemaal een heet bad gehad en waren daarna in een warm bed gestopt. Ze hadden de gehele dag geslapen. Nu waren ze weer op. Ook moeder en Geertje zaten op, met kussens in de rug van hun gemakkelijke stoelen. Een groot vuur vlamde in een kolossale stenen kachel.

Er brandde feestverlichting en de kamer was versierd met hulst en dennegroen. Er werd chocolademelk geschonken en verrukkelijk Zweeds gebak werd rondgediend. En er kwamen Zweedse kinderen om te zingen voor de Nederlanders, die op het Kerstfeest uit een bevroren zee gered en in hun stad gekomen waren. Harm kende geen Zweeds. Hij verstond geen woord van hetgeen die kinderen zongen. Maar hij kende wel de wijzen van de meeste versjes. Die waren dezelfde als van de kerstliederen, die hij op het vorig Kerstfeest te Groningen gezongen had.

Hij keek, terwijl de Zweedse kinderen zongen, moeder aan. „Zou ik mee gaan zingen?” vroeg hij met zijn ogen. Zij knikte: Doe het maar.

En toen ging Harm meezingen, zachtjes eerst, maar weldra luider. Moeder neuriede zelf ook mee. Hommo viel in. Henk zong een wijsje dat hij kende mee. Zij in het Hollands, zongen samen met de Zweedse kinderen.

Nadat de Zweedse kinderen waren weggegaan, las vader Lukas 2. Moeder en Geertje moesten daarna spoedig weer naar bed. Toen moeder aan Harm een nachtzoen gaf, vroeg zij: „Wel, was dit nu een Kerstfeest, ja of neen?”

„Een prachtig Kerstfeest,” gaf Harm toe. „Net als in Groningen. Alleen, er was geen kerstverhaal.”

„Dat hebben we dit jaar *beleefd*,” zei moeder.

„Een kerstverhaal beleefd?” Harm begreep zijn moeder niet.

„Wel,” zei zij, „als je er zo tussen hebt gezeten als wij, en je bent dan uit nood en dood gered, en je moogt daarna het feest vieren van Hem, die kwam om de wereld te redden van de dood, past dat niet prachtig bij elkaar?”

„Ja. . . . ja,” stemde Harm een beetje aarzelend toe.

Moeder ging weg en Harm bleef zitten. Hij staaarde nadenkend in het vuur. Toen zag hij weer voor zich de Man in het witte kleed, die hij gezien had in de laatste nacht op het eiland. Die Man breidde zijn armen nodend uit. Het was alsof Hij zeggen

wilde: „Kom tot mij, Harm Bergema.” En Harm fluisterde: „Ik wil graag komen, Here.”
Zijn moeder had gelijk gehad. Ze hadden deze keer een kerstverhaal beleefd.

SCHEEPSTERMEN

<i>Afvallen</i>	- met ruimer wind zeilen.
<i>bak</i>	- stand van het zeil tegen de windrichting.
<i>bakboord</i>	- linkzijdige van het schip, van het roer naar voren gezien.
<i>bark</i>	- driemastzeilschip.
<i>bestman</i>	- matroos die (op een kleine kustvaarder) ook als stuurman dienst doet.
<i>bezaansmast</i> (<i>bezaantje</i>)	- kleine achtermast. -
<i>bonker</i>	- dikke zeemansjekker.
<i>bouffante</i>	- warme halsdas.
<i>galjoot</i>	- zeilschip, het midden houdend tussen kof en schoener.
<i>hek</i>	- achtersteven.
<i>killen</i>	- klapperen van het zeil, wanneer dit geen wind meer houdt.
<i>kof-(tjalk)</i>	- zeilschip met ronde voor- en achtersteven en doorgaans twee masten. In de negentiende eeuw het meest gebruikte kustvaartuig der Groningers.
<i>loeven</i>	- scherper bij de wind zeilen.
<i>nagelbank</i>	- balk onder bij de mast, waaraan de touwen bevestigd worden, die de zeilen ophouden.
<i>praaien</i>	- passerend schip iets toeroepen en antwoord krijgen.
<i>schoener</i>	- zeezeilschip.
<i>streek</i>	- 1/32ste deel van de kompasroos.

INHOUD

	Blz.
I. De kleine stuurman..	7
II. In stad	14
III. Naar zee	27
IV. Een vis op het droge	34
V. In de mist	42
VI. In het ijs bekneld	50
VII. Het ijs kruit	59
VIII. Een kerstverhaal beleefd	69